

Prvo berilo in prva slovnica

za drugi razred 4 -in 5razrednih ljudskih šol.

Sestavila

A. Razinge in **A. Žumer**

ljudska učitelja.

Drugi popravljeni natis.

Z odlokom visokega c. kr. ministerstva za bogočastje in uk z dné 28. maja 1887, št. 10319, je ta knjiga pripuščena za poučno rabo na 4- in 5razrednih ljudskih šolah.

Cena vezani knjigi 24 kr.

V Ljubljani.

Tiskala in založila "lg. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg".

1888.

Predgovor.

Berilo je prav tako urejeno, kakor nazorni nauk v najinem **abecedniku za slovenske ljudske šole**, in obseza 17 oddelkov po abecedniku in 18. oddenek „**Domovina**“. Nazorne vaje so tako razširjene, da se opirajo na nazorne vaje abecednikove. Učitelj ima torej pri vsaki nazorni vaji otroke opozoriti na tvarino, katera je obravnavana v abecedniku.

Slovnica obseza ob kratkem vso tvarino po **učnem redu** za **drugo** šolsko leto. Pri nalogah sva se posebno ozirala na šole, v katerih se poučuje po oddelkih. Urejene so torej tudi za posredni pouk. Zdelovati se morejo samo ustno, ali ustno in pismeno. Večinoma se naslanjajo na berila. Mnogo nalog učitelj tudi po svoji potrebi more izpustiti ali druge pridejati.

Spisatelj.

I.

1. Šola.

Mladi smo. Mlad človek še malo vé. Treba je, da se izučí. Mnogo lepega in koristnega se učimo od ljubih starišev; največ dobrega se pa učimo v šoli.

Gospod učitelj nas uče brati, pisati, računiti, risati, peti, telovaditi. Dekleta se še uče plesti, šivati in drugih ročnih del. Učimo se, kako se nam je vésti v šoli, cerkvi, doma in zunaj. Mnogo nam gospod učitelj pripovedujejo, da je priroda lepa, da so živali in rastline koristne. Opominjajo nas, naj se radi imamo in drug družemu pomagamo, posebno pa, naj ljubimo dobrotljive stariše. Uče nas, naj smo hvaležni dobrotnikom in naj spoštujemo stare ljudi. Duhovnik nas uče spoznavati Boga in nas pripravljajo za vredno sprejemanje svetih zakramentov.

Da se moremo vspešno učiti, ne zamujamo šole in jo redno obiskujemo. Pri uku smo poslušni in storimo le to, kar nam gospod učitelj velé. Šolske priprave imamo vedno čedne in

v redu. Zamazane knjige in pisanke nikomur ne dopadajo. — Po končanem uku hodimo mirno domóv. Po poti se lepo vedemo.

Otroci bogatih in revnih starišev — vsi so enaki, vsi se morejo veliko dobrega naučiti. Pridne, uljudne in hvaležne otroke ima Bog in vsak človek rad. Lenih, neuljudnih in nehvaležnih otrók nikdo ne mara.

**Kdor se v mladosti izuči,
Ta se za starost oskrbi.**

2. Šolske postave.

- 1.) Hodi v šolo redno, mirno in o pravem času!
- 2.) Bodi čedno in spodobno oblečen!
- 3.) Nosi s seboj samo potrebne reči in priprave!
- 4.) Vse svoje prednike in učitelje uljudno pozdravljaj, spoštúj jih in bodi jim pokoren!
- 5.) V šoli hodi tiho in mirno na odkazani prostor in ne poškodúj ničesar!
- 6.) Pri uku glej na učitelja in na delo; bodi pazen, govori samo, kadar si vprašan, in vselej lepo-glasno in pravilno!
- 7.) Govori resnico, bodi poštèn, miroljuben in postrežen!
- 8.) Hodi mirno iz šole in nikjer ne razgrajaj!
- 9.) Svoje naloge zdelúj pridno in o pravem času!
- 10.) Čislaj božja dela v prirodi in ne trpinči nobene živali!

3. Pridna Rozika.

Pridno Roziko so hoteli mati doma imeti, da bi jim kaj pomagala. Rozika pa je žalostna. Jokaje pravi materi: «Drugi otroci se bodo učili, jaz pa zaostanem. Drugi bodo veliko znali, jaz pa ne.» Potem prime mater za roko in pravi: «Ljuba mati moja! lepo vas prosim, pustite me, naj grem v šolo. Saj pridem iz šole hitro domóv in bodem potlej tem pridnejša.»

Mati ji prijazno rekó: «Le pojdi, ljuba moja! ker se tako rada učiš; zató mi bodeš potlej tem bolj pomagala. Vidim, da se v šoli več naučíš, kakor mi doma pomagaš.» — Tako pridni otroci prosijo in radi hodijo v šolo, doma pa lepo ubogajo.

4. Pred šolo.

1.

Tebi kliče, večni Oče,
Zbranih otročičev krog,
Blagoslovi, prosi vroče,
Ga pri uku mili Bog.

2.

Srca naša Ti pripravi,
Um razjasni in spomín,
Rasli bi v modrosti pravi
Kakor Jezus, božji sin.

5. Po šoli.

1.

Večno slavo Ti pojemo,
Z nami naj Te vse časti;
Hvalo Tebi vsi dajemo
Za vse, kar smo slišali.

2.

Lepe uke v srcih hrani,
Nam po njih živeti daj,
Vedno Ti nam stoj na strani
In nas pelji v sveti raj.

6. Človek.

Najimennitnejša stvar božja na svetu je človek. Ustvaril ga je Bog po svoji podobi in ga postavil gospodarja vsem stvarém. Dal mu je **dušo** in **teló**.

Duša je nevidna in neumrjoča. Z dušo mislimo in razločujemo pravo od nepravega. Imamo **um**, **pamet** in **prosto voljo**.

Teló je vidno in umrjoče. Deli telesa so: **glava**, **trup** in **udje**. Živòt pokriva **koža**. Da ohranimo živòt snažen in zdrav, umivamo si vsak dan glavo in roke; po letu se večkrat kopljemo. Pod kožo je **mesó**, ki veže ude telesa in jim daje moč. Mesó je prirasteno **kostém**. Kaj vidimo na glavi? Naštejte dele trupa! V trupu je **srce**, **pluča**, **želodec** in **drob**. Srce pretaka **kri** po vsem telesi. Kri teče po žilah in redí teló. Kadar človek umrje, zastane mu kri in srce več ne bije. Pluča čistijo kri. S plüči dihamo. Da si ne poškodujemo plüč, varujemo se prehlajenja in ne pijemo mrzle vode, ako

nam je vroče. Želodec in drob prebavljata živež. Prevročih jedil ne jemo, da si ne pokvarimo želodca.

Roke so nam ustvarjene za delo. Imam dve roki, **desnico** in **levico**. Roke se držé trupa v **ramah**. Kateri so deli roke? Roke gibljemo v **rami**, **komolci** in **zapestji**. Pokažite **dlan**, **pest**! Kako se imenujejo **prsti**? Prsti imajo na konci **nohte**. Nespodobno je z rokami glavo podpirati. Roke imamo vedno snažne in nohte obrezane.

Noge nosijo živòt. Kateri so deli noge? Kje se giblje noga? Noge posebno po zimi varujemo mraza in mokrote.

Kadar telovadimo, krepimo si roke, noge in ves živòt.

V i d.

Nebó je modro. Solnce je rumeno. Trava je zelena. Sneg je bel. Kri je rudeča. Oglje je črno. Oblak je siv. Lisica je rjava. — Gora je visoka; hrib je nizek. Polje je široko; dolina je ozka. Morje je veliko; jezero je majhno. Njiva je dolga; vrt je kratek. Kocka je oglata; kroglja je okrogla.

Z očmí vidimo, kakšne so reči; imamo vid. Vidimo tudi preljube stariše, brate in

sestre, dobrotnike in prijatelje. Kaj vidimo v šoli, doma, na polji, v gozdu in na nebu?

Okó je ljubi dar božji. Postavljeno je med trde kostí, da se ne oškoduje. **Trepalnice** zapirajo očí. **Vejice** jih varujejo prahú. **Obrvi** odvrtaajo pót, ki po čelu teče. Ako mi pade kaj v okó, pritečejo solzé in je izmijejo.

Okó hočemo vedno varovati. O mraku in na solnci ne beremo; tudi ne zremo v solnce in luč. Vsak dan si umivamo okó in ves obráz.

Sluh.

Mati govore. Deklica poje. Dete se joka. Deček se smeje. — Pes laje. Mačka mijavka. Kaj delajo konj, krava in druge domače živali? Kaj delajo ptice? — Zvon klenka. Ura bije. Puška poka. Grom bobní. Potok šumljá.

Z ušesi slišimo — imamo **sluh**. Tudi **uhó** je dobro obvarovano, da se ne oškoduje. Zunanje uhó imenujemo **uhelj**. Skozi uhelj gre glas v **notranje uhó**. Ušesa si snažimo in jih varujemo prehudega poka, da si ohranimo dober sluh. Kdor ne sliši, gluh je. **Glušec** tudi ne more govoriti — **nem** je.

Vonj (voh).

Roža diši. Katere cvetice lepo dišé? Hren je hud. Tudi česen udari v nos. Z nosom vohamo; imamo **vonj** (voh).

Nos je sredi obraza. Ima dve **nosnici**, med njima pa **hripelj**. Skozi nosnice tudi dihamo. Če se prehladimo, zamaší se nam nos, imamo náhod. Če smo nahódni, radi kihamo. Nos ne sme nesnažen biti. S čim si ga čistimo? Nespodobno je, prst v nos vtikati.

Ukús.

Pelin je grenák. Hruška je sladka. Zelje je kislo. Sol je slana. Pečenka je ukusna.

Z jezikom ukušamo jedí. Imamo **ukús**. **Jezik** je v ustih. **Usta** zapiramo z **ustni** (ustnicami). Ako odpremo ustni, pokažejo se **zobjé**. Zobjé tičé v zgornji in spodnji **čeljusti**. Zobjé razkosajo jedila, da jih moremo použiti. Zobjé si umivamo, da jih ohranimo zdrave. Trdih rečí, kakor lešnikov in orehov, ne grizemo. Nad jezikom je **nebó**. Za jezikom je **goltanec**. Po njem pride hrana v želodec. Z jezikom pa tudi govorimo.

Tip (čut).

Nož je oster. Šivanka je šilasta. Miza je gladka. Skorja je hrapava. Moka je suha. Dežnik je moker. Krajcar je majhen. Četrťák je velik. Nit je tenka. Vrv je debela. Volna je mehka. Kamen je trd.

To spoznamo s **tipom**. Tipljemo najbolje s prsti.

Če se zbodem ali urežem, boli me. Ogenj je vroč; peče me. Voda je mrzla; hladí me. Peč je gorka; greje me. Po letu mi je vroče, po zimi me zebe. To čutimo po vsem telesi. Po vsem telesi imamo čut; nohti in lasjé ne čutijo.

Z očmí vidimo. Z ušesi slišimo. Z nosom vonjamo. Z jezikom ukušamo. S prsti tipamo in po vsem telesi čutimo. Zdrav človek ima petero čutov: **vid, sluh, vonj, ukús** in **tip** (čut).

7. Spoštúj starost.

Prerok Elizéj je prebival v Jerihi. Od tod je šel enkrat v Betel, kjer so molili zlato tele. Otroci mu pridejo iz mesta naproti, zasmehujejo ga in vpijejo, rekóč: «Pojdi gori, plešec, pojdi gori, plešec!»

Elizéj se k njim obrne in jim žuga v Gospodovem imenu. Kar neutegoma iz gozda planeta dva medveda in jih raztrgata dva in štirideset.

8. Telovadska.

1.

Hajd na noge, le v korák!
Čvrsto stopa korenják.
V vrsti redni vojna gré,
In razlega petje se:
Hurá!

2.

Boben poje: tròm, tròm, tròm!
Kliče svoje: tròm, ti, ròm!
Brzo dalje čez poljé,
Gozd, ravnine in goré!
Hurá!

3.

Pojmo srčno vsi na glas:
Naš je mladi, zlati čas!
In veselo in gorkó
Srce bije nam zvestó!
Hurá!

A. Perné.

9. Odmèv.

Nekega dné skače Blažek po zeleni loki in zavpije: «Ho, hòp!» Iz bližnjega gozda oglasi se mu ravno tako: «Ho, hòp!» Blažek se temu čudi in zakliče: «He, hèj!» — «He, hèj» mu zadoní iz gozda nazáj. Blažek zavpije: «Zakáj me oponašaš?» — «Zakáj me oponašaš?» odmeva iz gozda. Blažek čem dalje bolj kričí in se huduje. Vsaka beseda pa se mu povrača iz gozda. Misli, da se drug deček

ž njim šali. Maščeval bi se rad. Po vsem gozdu ga išče, pa ne najde nikogar.

Doma toži svoji materi, da ga je hudobni deček v gozdu zelo žalil z grdimi besedami. Mati pa pravijo: «Blažek, sedáj si sam sebe tožil. Nič druzega nisi slišal, nego odmèv svojih besed. Ako bi bil klical prijazne besede v gozd, prijazne besede bi bil tudi iz gozda slišal.»

Da bodo drugi ljudje s tebój prijazni, bodi tudi ti ž njimi prijazen.

10. Želod in buča.

Kmetič leží pod hrastom in premišljuje bučevino, ki raste poleg njega. Kar začnè z glavo odkimovati, rekóč: «Tega ne umem, da ona majhna bučevina rodi tolik in tako težák sad, močán in velik hrast, pa tako malovreden sadek. Ko bi bil jaz svet ustvaril, bil bi to gotovo drugače naredil. Hrast bi rodil velike in težke buče, bučevina pa drobne želodke. Res bi ga bilo veselje videti.»

Komaj to izreče, potegne veter in odtrga želod s hrasta. Pade mu ravno na nos. Tako ga udari, da se mu kri pcedí. «O joj!» zavpije ves oplašen, «sedáj sem pa gorko dobíl za svojo modróst. Ako bi bila to buča, razbila bila bi mi glavo.»

**Kar Bog naredí,
Vse prav stori.**

III.

11. Jed in pijača.

1.

Da je moči človeku živeti, potrebuje živeža, to je: **jedí** in **pijače**. Jed in pijača mora biti vedno zdrava in tečna, da ga krepí.

Največ živeža dobivamo s polja. Na polji raste žito, kakor: **pšenica**, **rž**, **ječmen**, **ajda**, **prosó**, **koruza**. Málnar zmelje žito v **moko**. Kakšna je pšenična, ržena, ajdova in turšična moka? Iz moke pečejo mati **kruh** in kuhajo žgance, **sok** in druge **močnate jedí**. Iz ječmena naredí málnar v stopah **ječmenček** (ričet), iz prosá pa **kašo**. Na polji raste tudi **krompír**, **repa** in **korenje**. Iz tujih dežel dobivamo **riž**.

Na vrtu, ki ga imamo pri hiši, raste **sočivje** in druga **zelenjád**. **Leča**, **grah** in **fižól** so tečna jed. K mesu jemo **solato**, **špinačo**, **zelje**, **vihrov**, **kolerabe** in **peso**. V juho se devlje **peteršilj** in **drobnják**. Tudi **čebula**, **česen**, **hren** in **redkev** zrastejo na vrtu. Katera vrtna drevesa nam dajejo sadje?

Najtečnejša jed je **mesó**. Katere domače živali nam koristijo z mesom? Imamo torej goveje, drobnično, prašičje mesó in kuretino. Kaj je divjačina? Mesó jemo kuhano, pečeno ali prekajeno. Krava, koza in ovca nam dajejo **mleko**. Mleko je sladko ali kislo. Na mleku se nabira **smétana**. Iz smétane se mede **maslo**. Planinar dela iz mleka **sir**. O postu ne jemo mesá, a jemo **ribe, rake** in **žabe**. Prav tečna jed so **jajca**. O veliki noči nam mati obročijo píruhe.

Juhi in drugim jedilom pridevajo se **začimbe**, kakor: **sol, sladkor, poper, cimet, muškator** oreh i. dr.

2.

Voda je najpotrebnejša in najzdravejša pijača. Po solnčnatih goricah raste vinska trta. Iz grozdja se ožema mošt. Sčiščen mošt je rumeno ali rudeče **vino**. Pivár dela iz ječmena in hmelja **pivo** (ol).

Vino in pivo ugaja odraslim ljudem, toda mora se zmérno piti. **Žganje** je škodljiva pijača. Pijače se hranijo v sodih.

Kakšne mere imamo za pijače, za žito in moko?

Iz tujih krajev dobivamo **kavo** in **čaj**.

12. Pobožni sinek.

Oče so svoje otroke vselej lepo učili. Skrbeli so, da bi bila vsa hiša dobra in poštena. Pred jedjó in po jedi so vselej sami molili naprej. Ko se je Tonček uže naučil moliti, prosil je enkrat sam očeta, da bi njemu pustili naprej moliti pred jedjó in po jedi. «Veseli me,» djali so oče, «da si se uže naučil moliti. Le rad moli in bodi vedno dober, da te bo ljubi Bog rad imel. Veselila ga bo tvoja molitev.»

Nekega dné pridejo strijc iz daljnega kraja in kosijo ž njimi. Pred obedom Tonček lepo vzdigne ročici proti nebesom in prav pobožno moli. Ko strijček to vidijo, zeló so ganeni in rekó mu prijazno: «Nu, Tonček, to je prav, tako je lepo! Veseli me, da tako mlad uže znaš tako lepo moliti. Taki otroci so vsem všeč. Pobožne otroke ima ljubi Bog rad in jih kliče k sebi. Moj Tonček! bodi vedno tak; vsi te bomo radi imeli in Bog ti bode dal srečo!»

Tonček je ostál vedno pobožen deček, bil je dober mladenič in vse svoje žive dni pošten človek pred Bogom in ljudmí.

**Rad ubogaj, lepo móli,
Žal ne bode ti nikoli!**

13. Dobra večerja.

Izbirčna Metka pravi opóludne pri jedi: «Ječmenček pa ni dober, ne bom ga jedla ne!» Žlico

položí na mizo. Mati pa rekó: «Zdaj ne morem drugega kuhati; le čakaj, za večerjo ti hočem boljšega napraviti.»

Popóludne gre Metka z materjo na njivo krompír kopat. Tam ga mora rušiti in devati v vreče do solnčnega zahoda.

Ko prideta domóv, dajo ji mati večerjo. Metka zajme in pravi: «To je pa dobra jed, ta mi gre v slast!» Pojedla je je polno skledico. Mati ji smehljaje rekó: «To je tisti ječmenček, ki si ga opóludne pustila. Ker si pa vse popóludne pridno delala, pojedla si ga zdaj slastno.»

14. Pred jedjó.

O Bog! to vse nam daješ Ti,
Kar vsaki dan nas preživí:
Dodeli, da nam to jedilo
Po Tvoji volji bo teknilo!

15. Po jedi.

O Bog! s pijačo in jedjó
Nahranil si nas milostno!
Za vse, kar roka Tvoja dala,
Naj bo prisrčna zdaj Ti hvala.

16. Mrzli studenec.

Nekega poletnega dné je šel Martinek na polje. Vročé je bilo. Lice mu gorí. Silno ga začnè žejati. V lepi senci pod hrastom najde hladen studenček. Voda je bila čista ko ribje okó in mrzla ko led.

Naglo se je Martinek napije; ali slab postane, toliko, da ne omedlí.

Slab prileze domóv in zbolí prav nevarno. «Joj, kdo bi mislil, da je v tem studenci tako hud strup!» zdihuje bolen na postelji. Oče pa pravijo: «Čisti studenec ni kar nič kriv tvoje bolezni, ampak tvoja neprevidnost, ker si se ves pregrét naglo napíl mrzle vode.»

IV.

17. Obleka.

Zimskega dné priletí vrabec na šolsko okno. Tužno zre v sobo. Vsi otroci se ozró na okno. Učitelj rekó: «Vidite vrabca, kako rad bi prišel na gorko! Vi se lahko pogrejete v gorki izbi. Zunaj vas gorka obleka varuje mraza. Ptički imajo pérje, druge živali dlako, a vendar o hudi zimi nimajo gorke izbe; veliko trpé in večkrat tudi od mraza poginejo, ako-ravno jim jeseni zraste gorkejšé pérje in gorkejša dlaka.

Tudi ljudjé so po zimi drugače opravljeni, kakor po letu. Kakšna je **zimska**, kakšna **poletna obleka?**»

Francek: «Po zimi hodimo v gorki, volnati, po letu v lahki, platneni obleki.»

Učitelj: «Iz česa je gorka zimska obleka, Jurij?»

Jurij: «**Nogavice in rokavice** so iz volne, ki jo dobivamo od ovce.»

Učitelj: «Da! Ovco ostrižemo. Iz volne napredejo predice niti. Iz niti se pletó nogavice. Suknár dela iz volne suknò. Katera obleka se dela iz suknà?»

Lovro: «Iz suknà dela krojač: **suknje, telovnike, hlače in plašče**. Tudi ženska oblačila so iz suknà.»

Učitelj: «Iz česa se pa dela platnena obleka, Milica?»

Milica: «Platnena obleka se dela iz platna.»

Učitelj: «Kje pa mati dobé platno?»

Milica: «Platno jim naredí tkalec. Oče sejejo spomladi lan. Lan populimo, glavice mu osmučemo in ga po travniku razgrnemo. Ko je vležán, vzdignemo ga. Terice ga v sušilnicah posušé in s trlico oteró. Predivo mati in dekle spredejo o zimskih večerih na kolovratu v prejo. Mati je belijo na solnci.»

Učitelj: «Prav si povedala! Katera obleka se pa dela iz platna, Jerica?»

Jerica: «Iz belega platna dela šivilja: srajce, spodnje hlače, predpasnike, rjuhe, prte in blazine. Iz barvanega platna pa se dela vrhna obleka.»

Učitelj: «Pregovor pravi: ‚Bolj ko bo pridna po zimi predica, delj bo rožljala pod palcem petica.‘ Platno je kaj cenjen domač pridelek. Pa tudi iz drugih snovi se dela obleka. **Robci**, katere imate dekleta po letu na glavi, so iz **bombáža**. Bombáž je tuj pridelek. Gospé nosijo drago **svilnato obleko**. Kdo dela **klobuke** in **obuvalo**, Matijček?»

Matijček: «Klobuke dela klobučar iz klobučine. Škornje in črevlje zdeluje črevljár iz usnja. Strojari iz volovskih, telečjih in svinjskih kóž ustroji usnje.»

Učitelj: «Kdo zdeluje irhovino in krzno?»

Matijček: «To pripravlja krznár iz kozjih in ovčjih kóž.»

Učitelj: «Vsaka obleka je lepa, da le ni raztrgana in nesnažna. Najmanjša luknjica se mora hitro zakrpati. Varujte obleko! Ne hodite nepotrebno po blatu in prahu; ne plezajte po plotih in drevji!»

18. Ovca in bučela.

Bučela: «Imaš li večjega dobrotnika od mene?»

Človek: «Da, imam ga!»

Bučela: «Koga pa?»

Človek: «Ovco; kajti njena volna mi je potrebna, tvoj méd pa le prijeten. Vrhu tega mi daje ovca radovoljno svojo volno; če mi pa ti daješ svoj méd, vedno se mi je bati tvojega žela.»

19. Lepa suknja.

Júrijče je vedno lenobo pasel. Učil se ni nič, in tudi znal ni nič. Oblekel je lepo suknjico, pa ošabno po vasi letal in se skazoval. Še v šoli se je ponašal s svojo lepo suknjo. Otroci so ga obstopili in radovedno gledali; Júrijče pa se je zaničljivo na nje oziral. Učitelj ga pokličejo: «Júrijče, na noge! povéj, kar znaš!» Júrijče pa se ni učil nič in tudi ni vedel nič; kar koli je zinil, vse je bilo neumno. Sram ga je začelo biti, in spoznal je Júrijče, da sama lepa suknja nič ne pomaga, če Júrijče nič ne vé, če Júrijče nič ne zna.

Samo lepo oblačilo
Te ne bo častilo;
Pridnost, modra glava,
To je prava slava.

20. Leni Jakec.

Jakec rad mizár postál bi,
 Oblič je nadležen;
 Dimnikar na tó postál bi,
 Pôsel ta ni nežen.

Jakec rad rudár postál bi,
 Klanjati se neče;
 Jakec mlinar rad postál bi,
 A težé ga vreče.

Jakec tkalec rad postál bi,
 Pôsel ta je ojster;
 Prejo strga, komaj záčne,
 Ko spodi ga mojster.

Jakec, Jakec, misli to,
 Kaj s tebój še nekđaj bo!

Jakec rad ključár postál bi,
 Oglji so prežarni;
 Jakec rad črevljár postal bi,
 Črevljev njemu mar ni.

Jakec rad krojáč postál bi,
 A šivanka vbada;
 Jakec rad steklár postál bi,
 Toda steklo vpada.

Jakec knjigovéz postál bi,
 Kleja duh je ojster;
 Komaj záčne, že od dela
 Prepodí ga mojster.

Jakec, Jakec, misli to,
 Kaj s tebój še nekđaj bo!

Jakec mnogo še pričel je,
 A končal ničesa.
 V tem postal že siv in vël je,
 Slábost ga pretresa.
 Jakec ima glavo prazno,
 A skrbi obilo;
 Jakec toži, bridko toži,
 Jakec vzdíše milo:
 <Če bi jaz bil v dōbi mladi
 Se učil pokoren,
 Ne bi bil tako neumen,
 Ne tako uboren!
 Oh, sedaj pač verjem to,
 Da iz mene nič ne bo!>

Poslovenil A. Funtek.

21. Stanovanje.

Hiša je naše stanovanje. Varuje nas dežja, hudega vremena, snega in mraza. Bogati ljudje imajo velike in lepo zidane hiše; kmečke hiše so manjše in nekatere tudi lesene. Kateri so deli hiše?

Kadar smo doma, bivamo največ v **izbi**. V izbi jemo, delamo in po noči spimo. Kateri so deli izbe? V izbi ima vsaka oprava svoj prostor. V **kuhinji** kuhajo mati na ognjišči zjutrek, obéd (kosilo) in večerjo. Katera je kuhinjska oprava?

Klet je navadno v zemlji, da ostane po zimi gorka in po letu hladna. V klet spravljajo mati živež, kakor: krompir, repo, korenje, zelje in sadje. Na policah so jabolka in drugo sadje. Gostilničar ima v kleti pijače.

Nad pohištvom je prostorno **podstrešje**. Gori so žitnice in skrinje. Hiša je pokrita s **streho**. Streha je iz slame, desek, opeke ali škrlov.

Dimnik, ki molí iz strehe, vodi dim iz kuhinje kvišku. Na velikih hišah vidimo **strelovòd**.

22. Tašica.

Tašica prileti zimskega dne na okno kmečke hiše, kakor da bi rada na gorko prišla. Kmetič ji odpre okno. Tu pobira drobtinice, ki padajo z mize. Otroci imajo ptička prav radi.

Zima mine. Kmetič odpre okno in mali gost odleti v bližnji gozd. Tam si naredi gnezdo in veselo prepeva.

Zopet se vrne zima. Ž njo pa se vrne tudi tašica h kmetiču, in glej! — s seboj pripelje samico. Družina kmetičeva ju je jako vesela. Živalici sta prav domači. Otroci rekó: „Ptička nas gledata, kakor bi nam hotela kaj povedati.“ Oče pa odgovoré: „Ko bi jima bilo môči govoriti, rekla bi: Zaupanje vzbujá zaupanje in ljubezen zopet ljubezen.“

23. Tašici v slovó.

Zapój, zapój, oj ptiček moj, mi pesem še enkrát, prej ko zletiš in poletiš zeleni gaj iskát.

Vso zimo sva skup bivala — in zdaj me zapustiš; iz kraja v kraj, tu ni tvoj raj, drugam si poželiš.

Zapój, zapój, oj ptiček moj, mi pesem še enkrát in tebe ko tu več ne bó — šel v log te bom iskát.

A. Perné.

24. Red nas varuje škode.

Sabinka je imela svojo izbico, pa nikoli ni pospravljala svojih reči. Vse je križem ležalo. Mati jo zaradi tega večkrat opominjajo, pa jih ne sluša.

Neko nedeljo popóldne se Sabinka lepo praznje obleče in z doma odpravlja. Soseba ji prinese polno skledico debelih, črnih črešenj. Na mizi in po oknih

je bilo oblačil vse polno. Sabinka postavi črešnje na stolec in gre z materjo v vas. Zvečer uže v temi pride domov. Naglo sede, pa — od strahú zakričí. Kaj pa ji je? Ravno na skledico je bila sedla in črešnje pomečkala. Mati prihité z lučjo. Kaj pa vidiš? Črešnjev sok se cedí po stolci; lepo belo Sabinkino krilo pa je tako črnorudeče, da je ne more več obleči. «Sedáj vidiš,» djali so mati, «kako je treba devati vsako reč na svoj kraj. Naj te škoda učí reda!»

25. Angelj budi.

1.

**Z máno zjutraj rano
Vstane angelj moj,
Hodi vedno z máno
Vedno je z menój.**

2.

**Angelj me pokrije,
Ko se noč stori,
In ko dan zasiže
Zopet me zbudí.**

3.

**Angelj me varuje
Zvesto dan in noč;
Kak me zveseljuje
Božja ta pomóč.**

Fr. Končan.

VI.

Družina.

26. Jutro.

Nekega poletnega dné so pregledovali učitelj v šoli domače naloge. Vsi učenci so jih lepo spisali, posebno lično pa Jožek. Pohvalili

so ga in vprašali: «Kdaj si pa spisal nalogo, da je tako skrbno izdelana?»

Jožek: «Danes zjutraj. Mati me vsako jutro zgodaj pokličejo, ker grem zvečer kmalu spat.»

Učitelj: «Rana ura, zlata ura. Zjutraj je telo in duša krepka. Najlaže se učite zjutraj. Ali vsako jutro zgodaj vstajaš?»

Jožek: «Da, vsako jutro. **Oče** in **mati** vstaneta prva in pokličeta vso **družino**, samo mojega malega **bratca** in **sestrico** pustita delj časa spati.»

Učitelj: «Kaj pa dela družina tako zgodaj.»

Jožek: «Ko se oblečemo, umijemo in molimo, gre vsak na svoje delo. Mati kuhajo kosilo. Moja odrasla sestra pospravi po izbi. Oče in večji brat gresta k živini. **Hlapec** popravlja vozove, in **dekla** gre krave mlest. Kmalu je zájutrek na mizi. Po jedi gre vse po opravkih, jaz pa v šolo. **Ded** in **babica**, ki uže ne moreta delati, ostaneta doma za varuha.»

Učitelj: «To je lepo. Mlad navadil si se uže priden biti. Vem, da ostaneš tak, ker stariši vedno dajejo lep vzgled. Otroci, posnemajte marljivega Jožka! Vsi bodete srečni in ljudje vas bodo spoštovali.»

27. Starček in smrt.

Reven starček je nesel težko breme drv iz gozda domov. Pot je bil dolg, on pa že ves slab. Truden in zelo nejevoljen vrže breme na tla in kliče smrti, da bi ga rešila iz takega nadležnega življenja. Komaj to izgovori, uže smrt pri njem stoji in ga vpraša: «Kaj hočeš?» Prestrašen starček pa odgovori: «Prosim te, ljuba žena, bodi mi tako dobra, in pomagaj mi zadeti to breme zopet na hrbet!»

28. Koga ljubim.

1.

Koga ljubim, vprašaš me?
Starše, brate in sestré,
Ljubim tudi vse ljudi,
Ker me Bog tako uči.

2.

Koga ljubim, vprašaš me?
Moje naj srcé pové:
Ljubim da čez vse Bogá,
Bolj kot starše, bližnjega!

J. Tomšič.

VII.

Cerkev.

29. Praznik sv. Rešnjega telesa.

Na delopust sv. Rešnjega telesa prideta Rezika in Pavlek vesela iz šole domov. Mati ju na pragu čakajo in velé: «Danes pojdeteta na polje nabirat cvetic za jutranji praznik!»

Rezika: «Prav rada. Tudi gospod učitelj so nam rekli, naj gremo cvetic trgat, da jih bomo jutri trosile pri obhodu.»

Pavlek: «Nam dečkom pa so rekli, naj naberemo zelenih vej, s katerimi naj okna in pot olepšamo.»

Mati: «Oče so uže zjutraj šli s hlapcem v gozd. Ona pripeljeta zelenih vej, da jih postavimo ob hiši in cesti.»

Rezika: «Pri cerkvi in znamenjih, kjer bodo blagoslovi, stojé uže mlaji z lepimi venci ozalšani. Cerkovnik ves dan snaži in lepša oltarje v cerkvi. Postavil je uže bandera in nebó, pod katerim bodo gospod župnik nesli sv. Rešnje telo. Pojdi bratec, da prej domóv prideva!»

Na večer prideta domóv. Rezika prinese poln pletarček lepih cvetic, Pavlek pa butaro zelenih vejic. Kmalu so bila vsa okna ozalšana. Pred hišo je stala ravna vrsta mlajev, ki so jih oče s hlapcem postavili.

Rezika: «Mati, jutri zjutraj naju zgodaj pokličite, da z bratcem ne mudiva. Gospod učitelj so nam popisovali ves obhod in nam povedali, kako se moramo pri obhodu vesti. Vsak šolar mora imeti s sebój molitvene buk-

vice, iz katerih bomo peli pesem o sv. Rešnjem telesu. Ko zapojó zvonovi, pojdemo v parih pred cerkev.»

Pavlek: «Mi dečki pojdemo prvi za banderom, deklice pa pred sv. Rešnjim telesom.»

Rezika: «Nekoliko deklic bode belo oblečenih. Te bodo trosile cvetice po poti. Za sv. Rešnjim telesom pojdejo pevci in vsi farani. Pri štirih znamenjih se ustavimo in počakamo blagoslova. Potem pojdemo v cerkev, ki bode vsa razsvetljena. Tam zapojemo še hvalno pesem in odidemo zopet domóv.»

Oče: «Le pokažite z lepim vedenjem, da ubogata svoje predstojnike. Bogu in faranom bode to všeč.»

30. Pesem pri obhodu.

Trosimo cvetice in vence lepé,
Ker Jezus, Zveličar med nami zdaj gré.

Pa tudi darujmo mu rož'ce srcá,
Naj vsak mu nedolžnost obljubi in dá.

O Jezus premili! ozrí se na nas,
Ti srečno nas vodi življenja ves čas!

Naj čednosti rož'ce nam vedno cvetó,
In daj, da odprejo nam rajsko nebó!

31. Zvonček.

Potnik hodi po stezici,
 Po domovji hrepení:
 Zvonček poje na gorici,
 Čuj, večernico zvoní.
 In popotnik se odkrije
 In posluša mili glas:
 «Zvonček ljubi, zvonček dragi!
 Ti k pokoju vabiš nas.
 Sladko spite! vsem zapoješ,
 Skrb, težave odpodiš;
 Kdaj tud' moj'mu srcu, zvonček,
 Ti k počitku zazvoníš?»

J. Bile.

32. Zvon na poti.

*Otròk je bil, ki nikdar ní
 V nedeljo hódil k maši,
 In kadar zval je zvon ljudi,
 Tedaj je bil na paši.*

*Dé mati mu: „Pozivlje zvon
 V cerkveni hram glasno te,
 In če ne greš, naénkrat on
 Prišel bo jezen pó-te.“*

*Na tó otròk: „Kako le bi
 Prikimal zvon po mène?“
 In že, kot šel iz šole bi,
 Na trate gre zeléne.*

*Ne klenka, klenka v linah zvon,
 Plašili pač so mati!
 A strah in groza! — zadaj on
 Čez njive kolovrati.*

*Otròk od straha samega
 Ihtèč, kot v sanjah bega,
 Da hudi zvon ne vzame ga
 In da ne skrije v sé ga.*

*Čez polje, trate in stezé,
 Čez hrib in cesto belo
 Hití, beži, kot veter gré
 V cerkveni hram, v kapelo.*

*In kadar na Gospodov dan
 Zvón zopet se razlêga,
 Tedaj ne čaka, da čez plan
 Prišel bi spet po njéga.*

Po Goethe-ji — A. Funtek.

VIII.

Vas.

33. Požár.

Skalarjev mali Marko in Tinče sta dobila žveplenke. Šla sta za skedenj in jih prižigala. Nanosila sta slame in jo užgala. Kako všečno se jima zdi, ko dim vedno više sega. Kar se

prime plame slamnate strehe. Gost dim se valí iz strehe, in po vsi vasi se začuje glas: Gorí, gorí! V zvoniku bije plat zvoná. Ljudje privró iz hiš. «Pri Skalarji gorí,» vpije župan. Kdor more pomagati, hiti na pogorišče. Možjé privlečejo dolge železne mačke in lestvice. Žene prihité s polnimi škafi vode. Iskre visoko švigajo in preté sosednim poslopjem. Župan velí: «Na strehe z vodó! Odprite hleve in svinjake in izpustite živino ven!» Vse se zgodí. Bližnje strehe so polne ljudi. Komaj živino odženo iz hleva, kar zagrmí ostrešje in vse poslopje je v ognji.

Iz bližnje vasi pridrdrajo vozovi z vodó in brizgalnico. «Rešeni smo!» reko vaščani, ko vidijo, kako obilno brizgalnica meče vodo po strehah. Kar potegne veter in zapali še Skalarjevo hišo. V hipu je streha v plamenu. Brizgalnica dela na vse močí! — a vse zamán. Iz hiše vlačijo skrinje, omare, postelje, obleko in vso opravo na vrt. Kar odnesó, rešeno je. Hlev, poln sená in otave, pogorí do tal. Od hiše ostane le zidovje. Vse je uničil ogenj. Sadno drevje na dvorišči je osmojeno in se bržkone posuši.

Skalarjevi obupno gledajo po ostalih razvalinah. Župan pristopi k Skalarjevim in jih tolaži: «Velika nesreča vas je zadela; kaj ne, vaščani? pomagali bomo Skalarju, vsak po svoji moči. K nam greste danes spat, sosedje bodo pa za živino skrbeli. Jutri gremo uže v gozd po les.» Vsi Skalarju prostovoljno obljubijo pomoči. Tesárji, mizár, zidárji in kováč obljubijo pogorelcu, da bodo brezplačno pomagali staviti novo pohišstvo. Sočutje vaščanov je Skalarjeve genilo in s solznimi očmi so se jim zahvaljevali.

Otroci, ne igrajte se z ognjem!

34. Veseli pastír.

Zakrivljeno palico v roki, za trakom pa šopek cvetic, ko kralj po planini visoki pohajam za tropom ovčic.

Saj tukaj na solnčni višavi le sam sem, le sam gospodar, živejem po pameti zdravi, za muhe mi ljudske ni mar.

Nikomur tu nisem na poti, na poti ni meni nikdo; kdo čisto veselje mi moti, kdo moti življenje mirno?

Nikdár ne zmračí se mi čelo, nikdár ne stemné se oči, in pojem in ukam veselo, da z gore v goró se glasi.

Naj drugi okoli po sveti si iščejo slave, blagá, jaz hočem na gori živeti, tu sreča, tu mir je domá.

*Za čredico krotko popeval bom pesmice svoje sladké,
dolincem glasno razodeval, kar polni mi srečno srcé.*

*Ne, palice svoje ovčarske za žezlo kraljevo ne dam,
in rajši, ko krone cesarske, cvetice na glavi imám!*

S. Gregorčič.

35. Mejnik.

*Vrban je stanoval v čedni hiši sredi med zelenimi
vrti in lepim rodovitnim drevjem. Sosedov travnik je bil
takòj zraven. Brezvestni Vrban hoče svoj prostor raz-
tegniti v njegov travnik ter premakne mejnik.*

*Drugi dan zleze Vrban po lestvici na črešnjo, da
bi si natrgal črešenj. Komaj je bil na vrhu, izpodrkne
mu lestvica. On pade doli, ravno na mejni kamen in si
zlomi vrat. Ko bi Vrban ne bil premeknil kamena, na
sami travi bi se morda ne bil ubil.*

**Hudobnež s pregreho zanko si snuje,
Katera gotovo ga hudo kaznuje.**

36. Ptičje gnezdo.

Na vrtu sem našel ptičje gnezdo. Veselo sem
šel po očeta in jim rekel: «Poglejte majhno gnez-
dece in v njem tri pikasta jajčeca; ali jih smem
vzeti in se ž njimi igrati?» Oče pa so rekli: «Ne,
Céne! pusti jih, kmalu boš užival še večje veselje.»
Ubogal sem. Drugo jutro sem šel zopet gledat v
gnezdece in videl sem štiri jajčeca. Povedal sem to

očetu, a oče so rekli: «Pusti gnezdece štirinajst dni; potem hočem sam s tebój tija iti.»

Štirinajst dni je preteklo. Ko prideva z očetom zopet h gnezdu, kaj vidiva? — štiri gole ptičke. Kljunčke so odpirali in prosili hrane. Z očetom sva stopila na stran. Kmalu je priletela starka. Črvička je prinesla v kljunu in je mladiče pitala ž njim. Oče so mi rekli: «Vidiš, ako bi bil ti takrat pobral jajčeca, ne imel bi zdaj toliko veselja.»

«Vsak dan sem šel h gnezdu. Mladiči so postajali vedno večji in so napósled izleteli. Letos pa so zopet prišli nazaj in so zopet gnezdili.»

37. Kováč.

1.

Poslušam kovača,
Ki kladvo obrača,
Ko tolče, se krega,
Da daleč se zlega:
Bunkati, bunkati
Noč ino dan.

3.

In meh pa zapiše,
Vse iskre pobriše,
Kovač pa pritiska,
Da križem se bliska:
Bunkati, bunkati
Jeklo trdó.

2.

Pri vroči tam peči,
Kjer ogenj žareči
Železo raztaja,
Kovač tam razsaja:
Bunkati, bunkati
Močni ropòt.

4.

Pa pride nedelja
Kovačeva želja!
Zdaj enkrat počije,
Veselja kaj vžije:
Bunkati, bunkati
Kladvo pa v kraj.

IX.

38. **Mesto.**

Mesto je večje od vasi. Hiše so vse zidane in z opeko ali škrlom pokrite. Zunaj so lepo ozalšane in imajo po več nadstropij. V vasi stojé hiše raztresene; v mestu pa so v dolgih vrstah ena poleg druge. Med hišami so široke **ulice** in **ceste**. Vsaka ulica ima svoje imé. Po ulicah so **svetilnice**, da je zvečer mesto razsvetljeno. V vaséh so ceste in pota posute, v mestih pa imajo kameniten **tlak**, da hitro odteka deževnica in da se laže hodi in vozi. Večje prostore v mestih imenujemo **trge**. Na trgu so **prodajalnice**, kjer kupci prodajajo **blagó** za obleko, živež in druge potrebe. Na trgu je **mestna hiša**, kjer biva mestni župan. Ob tržnih dnevih je trg poln kmečkih ljudi, ki pripeljejo ali prinesó v mesto prodajat: mleko, maslo, sadje, zelenjád, žito in druge poljske pridelke. O **semnji** pa so postavljene na trgih lesene **prodajalnice**, v katerih prodaja svoje pridelke: **usnjár**, **črevljár**, **steklár**, **lončár**, **klepár**, **vožár**, **nožár**, **klobučár**, **žeb-ljár**, **sedlár**, **ključaničar**, **suknár**, **urár**, **mizár**,

kolár, slamnikar. Tudi drugi rokodelci so v mestu, kakor: pekár, brivec, pivár, sodár, bukvvóz, krtačar, strgár, mesár, zlatár, rokavičar, krznár, zidár, miljár, krojáč, kováč, dimnikar, tesár. Ti rokodelci so mojstri. Mojster ima pomagače in rokodelske učence.

V mestu je navadno po več **cerkvá** in več **šolskih poslopij**. Za bolnike je **bólnica** in **lekarna**. Vojaki so v **vojašnicah**. Prav lepe in velike hiše so **palače**. V takih stanuje imenitna **gospoda**, **knezi**, **grofi**, **baroni** in drugi premožni ljudjé. V mestu je mnogo **gostilnic**, kjer ostajajo tujci. Razen kupcev in rokodelcev je tu še mnogo drugih ljudi, kakor so: **umetniki**, **učitelji**, **uradniki**, **duhovniki**, **zdravniki** in drugi **meščani**. V mesto drží več cest, ob katerih so nasajeni drevoredi.

39. Kaj bode iz šolarjev?

«Jaz bodem vrtnár,» pravi Lipek, ko je ljudsko šolo dovršil. «Pač je lepo, med dišečimi cveticami delati!» Oče so ga dali vrtnarstva učít. Lipek pa kmalu domóv pride in toži, da se mora vedno po zemlji plaziti, tako, da ga bolé križ in koleni.

«Kaj pa hočeš biti?» vprašajo ga oče. «Lovec bodem. Po zelenih logih hoditi, to je veselje!» Dajo ga lovcu za učenca, a kmalu pritoži domóv, da mu jutranja sapa dobro ne dé in da mu je zrak preoster.

«Kaj pa bodeš?» vprašajo ga zopet oče. «Ribič bodem! Kraj bistrega potoka hoditi, v lahkem čolnici se voziti in polne mreže rib iz vode zajemati, to je veselo!» Pa tudi tega dela se Lipek hitro naveliča. Mokrota se mu ne prilega.

Poslednjič se Lipek loti kuharstva. Misli si: Kuharju mora vrtnár, lovec in ribič nositi, tudi ni kuhar nikoli brez dobrih jedí. A zopet domóv pritoži, rekóč: «Vse bi bilo dobro, da bi le ognja ne bilo!»

Zdaj oče Lipka ostro posvaré, rekóč: «Záte tedaj nobena služba ni. Če ni záte ne zemlja, ne zrak, ne voda, ne ogenj, bodeš moral iti na oni svet službe iskat. Ali ne veš, da ima vsak stan svoje veselje, pa tudi svoje trpljenje. Srečen je le tisti, ki je zadovoljen s tem, kar mu dá Bog.»

Uganka.

Po Slomšku.

Kateri rokodelci hodijo rakovo pot?

X.

40. Domače živali.

1.

Pes je najzvestejša domača žival. On je različne barve; je bel, črn, siv, rjav ali lisast. Zobjé so ostri. Očí so dobre. Voh je tenák. Pes je buden, ubogljiv in radoučen. Živí ob ostankih naše hrane; najljubše mu je mesó.

Domà varuje hišo. Vsacega tujca naznanja z lajanjem. Pastirju pomaga pasti čredo. Mesarju goni teleta. Lovcu usledí in priganja divjino. Človeku je zvest tovariš in ga povsod spremlja. Gorjé temu, kdor bi žalil njegovega gospodarja. Psov ne smemo dražiti. Stekel pes je nevaren ljudém in živalim. Ne dražite psov!

2.

Mačka je laskava in potuhnena živál. Nje živòt je dolg in vitek. Glava je okrogla. Okó je svetlo. Očesna punčica je podolgasta. Uhó je kratko. Dlaka je kratka in mehka. Rep je dolg. Nohti so ostri. Mačka je sladkosnedna. Rada liže mleko. Mesó, slanina, klobase ji kaj dobro dišé.

Mačka loví miši in podgane, zató je jako koristna. Brani se s kremplji. Mlade mačke se rade igrajo. Mačka je jako čedna živál; vedno se umiva in čedi. Rada se za pečjó greje.

3.

Vol, krava in tele je govedo. Vol ima veliko glavo. Na glavi nosi močne rogé. Vrat je debel. Živòt je raznesen. Na močnih nogah ima po dva parklja. Na konci repa ima čop. Po letu ga gonimo na pašo, po zimi mu klademo mrvo. Živež prežvekuje.

Vol vleče voz in plug. Krava nam daje mleko, iz katerega se dela maslo in sir. Govedo nam daje tečnega mesá. Kožo stroji strojar v usnje.

4.

Konj je lepe in visoke rasti. Glava mu je dolga. Oči so bistre. Ušesa so kratka in gibka. Vrat je dolg. Na vratu je kodrasta griva. Truplo je zalito. Dlaka je gladka. Rep je žimnat. Noge so tanke in skočne. Na vsaki nogi ima po eno kopito.

Konj pozná svojega gospodarja. Je ubogljiv, razumen, pomnjív in pogumen. Žrebe je kaj živahno. Konj vleče voz, nosi jezdeca in tovore. Koža se tudi stroji. Manjši od konja je sivi osel.

5.

Ovca je krotka in potrpežljiva žival. Pokrita je z belo ali črno volno. **Oven** ima zvite rogé. Noge so šibke in imajo po dva parklja. Ovce se pasejo v velikih čredah. Po zimi se krmijo z mrvo in posušenim listovjem. Ovce prištevamo prežvekovalkam. Največji dobiček je volna. Tudi mesó je ukusno. Iz ovčjega mleka se dela sir. Koža se rabi za kožuhovino, mehove in za krzno. **Jagnje** je šegava in skočna žival.

6.

Kura je domača ptica. Ptice imajo pérje, po dve nogi in perutnici. S kljunom pobirajo hrano. **Petelin** ima na glavi rudèč grebén in na nogah ostroge. **Kokóš** nese jajca. **Koklja** izvalí piščeta. Brani jih pogumno sovražnikov.

Kuretina nam daje tečno mesó in jajca za živež, mehko pérje pa za blazine.

7.

Pes laje. Mačka mijavka. Krava muka. Konj hrže. Osel riga. Ovca bleketá. Koza mekeče. Prašič kruli. Kokóš kokodače. Petelin poje. Gos gaga. Golób gruli. Pav vpije.

41. Domače živali.

<i>Psiček láje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmáv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv,</i>	<i>Ena miška sédem kráv.</i>
<i>Na goríce po srnice</i>	<i>Miška teče: tèk, tek, tèk!</i>
<i>In po zájce, po lisíce,</i>	<i>Jaz jo gónim: pèk, pek, pèk!</i>
<i>Po volkove in volčiče,</i>	<i>Miška zlómi si nogó,</i>
<i>Po medvéde, medvediče.</i>	<i>Jaz jo prímem, — v usta ž njó!</i>
<i>Puške bodo pókale.</i>	<i>Dvé na zaj̄trek, dvé v kosílo,</i>
<i>Zvéri v gozdu jókale.</i>	<i>Trí k večérji — ní obílo.</i>
<i>Psiček láje: hòv, hov, hòv!</i>	<i>Mačka mjávka: drdrmáv!</i>
<i>Jutri pojdem spét na lòv.</i>	<i>Ena miška sédem kráv!</i>

Koza vpíje: mekeké!
 Vse goríce zelené;
 Kjé sta kôzel in kozica?
 Da ne pride volk, volčica,
 Volk, volčica «dúeldú»,
 Ki živita brez domú!
 Volk za grmom, sívi tát,
 Plane kozi, skók! za vrat.
Koza vpíje: mekeké!
 Volk me stisnil je v zobé.

Krava v sénci rúče: mív!
 Jaz bi rada šla domóv.
 Čaka mene téle v hlévi,
 A predolgo je do drévi.
 Vólek módro govori:
 Télek naj še potrpi,
 Da pastírček «ruriro»,
 V róg zatrobi nam glasno.
Krava v sénci rúče: mív!
 Jaz bi rada šla domóv.

Kónjič vríska: ihahá!
 Dobro biti je domá:
 Séna dôsti, ôvsa dôsti,
 Nič ne vémo, kdo se pôsti;
 Ali kadar popotújem,
 Popotújem in cestújem,
 Kola vózim, sédlo nósim,
 Lačen hódim, sláme prósim.
Konjič vríska: ihahá!
 Dobro biti je domá.

M—l. («Vrtec».)

42. Volk in jagnje.

Volk gre k studencu pit. Tam ugleda jagnje, katero pije veliko niže od njega. Naglo se volk zadere nanj, rekóč: «Zakáj mi kališ vodo?»

Jagnje: «Kako to, ljubi volk? jaz pijem spodaj, ti pa zgoraj; saj ne teče voda v breg!»

Volk: «Sedáj je ravno pol leta, kar si me ti obrekovalo!»

Jagnje: «Kako? takrat me še ni bilo na svetu.»

Volk: «Bil je pa tvoj oče ali tvoja mati.»

Potem volk skoči na jagnje in je raztrga.

Močnejšemu vselej obvelja; ne prepiraj se ž njim.

43. Lakomni pes.

Pes izmakne kos mesá,
 Ž njim čez vodo se podá,
 In ko čéz-njo gre, se ve da
 Sebe tudi v nji zagleda.
 Kakor on, taiste glave,
 Tiste barve in postave,
 Kakor on, sestradan vès,
 Takšen plava v vodi pès.
 Ali kar največ veljá:
 V gobci nese kos mesá! —
 «Oj ti bratec v vodi čisti,
 Kaj, če meni kósec tisti
 Dal bi, da imel bi dva?»
 To si pravi v mislih Muren,
 A potém po mesu uren
 Plane, da enkrát vesel
 Kósov dveh bi se najél. —
 Kaj bi dalje še povedal?
 To samo, da željno gledal
 Muren je na sred valóv,
 Kjer je zginil kos — njegov!
 Ti pa, dragi moj tovariš,
 Pazi, da se ne preváriš,
 Kadar ni zadosti to ti,
 Kar ti daje Bog v dobroti.

XI.

44. Vrt.

Komaj je sneg skopnel, uže se prične delo na vrtu. Prst po **gredicah** vrtnár pognojí in prekoplje. Potlej seje ali sadí različno **povrtnino (zelenjád)**, kakor: zelje, solato, špinačo, kolerabe, redkev, fižól, grah, kumare, čebulo, česen, drobnják, peteršilj. V druge gredice sadí ali seje mnogovrstne vrtné **cvetice**: tulipane, narcise, potonike, lilije, nageljne, vijolice, mačehe in druge. Več rastlín, katere ima čez zimo v gorki hišici, presaja. Duhteče rože, vinsko trto, grozdjiče, malinják in drugo **grmovje** osnaži in obreže. **Sadno drevje** osnaži goseničnih gnezd, poreže suhe veje in ostrga razpokano skorjo. Mala drevesca, katera je iz peček zredil, sedáj cepi in presaja.

Kmalu privabi gorko solnce iz posejanega semena rastline. O hladnih pomladanskih nočéh se bojí vrtnár za svoje nežne rastline; pokriva jih s slamo. Kadar primanjkuje mokrote, priliva rastlinam. Drevje in grmovje je tudi uže ozelenelo. Vrt je v najlepši krasoti. Vse cvete.

Katere vrtné cvetice najprej cvetó? Katere lepo dišé? Katere ne duhté? Katera so vrtna drevesa?

45. Bučelica.

Bučelica priletí in sede na cvetico. Mali Ivan jo vidi in pravi: «Ljuba bučelica, povéj mi, kaj delaš ves dan?»

Bučelica: «To ti hočem povedati. Jaz stanujem v majhni leseni hišici. To hišico imenujejo ljudjé panj. Za ranega jutra letam od cvetice do cvetice in iščem cvetičnega prahu. Nosim ga na nogah domóv. Tu delam iz njega vosek. Z voskom si zidam majhne celice. Kadar imam eno narejeno, zopet odletím na cvetice in srkam méd iz cvetičnih čašic. Méd nosim domóv in napolnim celice. Kadar je ena polna, zidam si drugo. Tako delajo vse moje sestrice. Jeseni pride mož z velikim nožem in nam poreže vse satovje. Vosek proda svečarju, kateri iz njega dela sveče. Méd kupijo vaša mati za potice in kolače.»

Ivan: «Spominjam se, da je medena potica najslajša.»

46. Senica.

Alèš reče svoji sestri Minki:

«Vidiš jo lepo senico na jablani, kmalu jo bodem imél!»

Hitro spleza na drevó, nastavi ptičnico, gre zopet doli in se skrije s svojo sestro za grmovje ter pogleduje za senico. Senica gre kmalu v ptičnico in se ujame. Alèš je bil mahoma zopet na jablani. Ko pa hoče senico vzeti iz ptičnice, nagne se in pade s ptičnico vred z drevesa. Senica uíde, in Alèš si ob grčo roko rani do krvavega.

Minka: «O ti ubogi bratec! zdaj vendar ne boš več plezal za senico po drevesu. Malo, malo ti je manjkalo, da si nisi roke ali noge zlomil, ali pa še huje se poškodoval.»

Alèš: «Nič ne dé, zato še ne odjenjam. Vendar zastónj bi se trudil, ker senica ne bo šla več v ptičnico, kamor se je bila uže enkrat ujela.»

Minka: «Če je res tako, je senica mnogo modrejša od tebe. Ona ne gre več tija, kjer se ji nevarno zdi. Ti pa si ravno kar padel in se udaril, in si komaj ušel še večji nesreči; pa nič ne maraš in si zopet upaš iti v novo nevarnost.»

47. Trije metulji.

Bili so nekedaj trije metulji — bel, rudèč in rumèn. Veselo so letali od cvetice do cvetice in se igrali v solnènem svitu. Kar priènè deževati. Napotijo se domóv, a vrata so bila zaprta. Drugóð si išèejo zavetja, da bi jih dež ne premočil. — Zdaj prileté do pisanega tulipana. «Odprí nam,» ogovoré lepo cvetico, «mokri bodemo; prósimo te, da se smemo v tvojih perotih poskriti.» Tulipan pa jim odgovorí: «Rudečega in rumenega vzamem pod svojo streho, a belega ne maram.» Rudeči in rumeni pa mu odgovorita: «Ako nečeš vseh treh, tudi midva ne greva k tebi v zavetje; svojega tovariša ne pustiva samega.»

Napotijo se dalje. Bolj in bolj je deževalo. Metulji prihité do bele lilije. «Odprí nam krila, da ne bomo premoèeni in da od mraza ne poginemo,» prosijo belo cvetico.

Bela lilija pa je voljna, le belega v varstvo vzeti, ker je bil njene barve. A beli neče popustiti svojih tovarišev in vsi žalostno odleté.

Solnčece pa je slišalo, kako so vsi trije zložni. Uprè se v temne oblake in prodrè do livád. Zopet sije prijazno.

Metulji se kmalu posušé in ogrejejo. Veselo zopet letajo po livadah od cvetice do cvetice. Še le zvečér, ko so bili uže utrujeni, odleti vsak v svoje domovanje spat.

47. Zajec.

V zelnik je hodil zajec na zelje; praznika ni se bal, ni nedelje.

Kmetič ga nekđaj v zelniku vglèda, ravno ko mlado glavo objèda.

Hudega neče sedàj mu storiti, le ga pokara, več ne hoditi.

Zajec ne sluša tega svarila, škoda če dalje večja je bila.

Drugič grozi mu kmetič ostreje, puško pokaže mu izza meje.

Zajec ne jènja delati škode. Misli, odpuščal vedno mu bode.

Tretjič za mejo kmetič ga čaka, zajec spet drzno v zelnik priskaka.

Póči zdaj puška, zajec naš pade, ker ni opustil grešne navade.

Brat mu pa reče izza grmiča: „Mar bi bil pustil zelje kmetiča.“

Fr. S. Cimperman.

Uganka.

Kam gre zajec, ko je jedno leto star?

XII.

49. Polje in travnik.

Okoli mest, trgov in vasí se razprostirajo polja in travniki. Na polji so **njive**. Med njivami so poljski **potje** in **meje**. Polje in travnik obdeluje **kmet**. Ta zvozi z gnojišča na polje in travnik **gnoj**, da zemlja bolje obrodi. **Oráč** potrebuje razno orodje, kakor: **plug**, **brano**, **sejalnico**. Plug ima **nož** in **lemež**, s katerimi zemljo reže in preobrača. Na razorano njivo vseje **žito** in je z brano prevleče. Kmalu seme kalí in polje ozelení.

Tu raste **rž**, **pšenica**, **ječmen**, **oves**, **prosó**, **lan**, **repa** in **korenje**. **Koruza** in **krompír** se sadí. Ko je **žito** uže nekoliko vzrastlo, oplevejo je **plevice**.

Po letu **žito** dozorí in postane rumeno. Polno klasje se uklanja. Zdaj pridejo **ženjice** in je požanjejo in povežejo v **snope**.

Pod srpom podira
 Se klasje ljubó,
 Zamán se upira
 In maje z glavó.

Kjer je stalo popréd bogato žitno klasje, je sedáj **strnišče**. Snopovje se v **kozolci** posuší. **Mlatiči** je s **cepi** na skednji omlatijo. **Zrnje** se očisti **slame**, **rés** in **plev**. Očiščeno žito se shranja v žitnice.

Na prazne njive seje kmet po letu **ajdo** in **repo**. Jeseni sejano žito ostane čez zimo na njivi; to je **ozimina**. Spomladi sejano žito pa je **jaro**.

50. Setev.

Sneg belin	Sneg beži,
Iz višin	Strn moli
Naletava na poljé;	K višku cvetjiče drobnó,
Brani jih,	A klasjé
Hrani jih	Klanja se —
Kali nežne in mladé.	Dete, stori ti takó!

J. Cimperman.

51. Košnja.

O času košnje kosci za rana vstanejo. Na ramo vzemó sklepano koso in si opašejo vodír. Veselo odrinejo na senožeti. Tam se razvrsté in urno kosé. Rosna trava s cveticami vred pada pod ostro koso. Preden solnce pride izza gorâ, uže je velik kos travnika pokošén. Grabljevke pokošeno travo pograbijo v ograbke. Ograbke večkrat obrnejo, da se trava hitreje posuší. Suho travo imenujemo **senó** in **otavo**. **Senó** se naloží na voz in poveže z vrvmi in žrdjo. **Senén** voz se pelje domóv.

52. Kosec.

1.

Za pasom dve osli
In čutarico,
Pa koso na ramo
In hajd! na goró!

2.

Zelena senožet
In trate ravné
Me vabijo k sebi
Na hladne vrhé.

3.

Pred solncem že klepljem
In brusim kosó:
Po travi jo sučem
Z nevtrudno rokó.

4.

Voziček nalagam,
Poženem domú,
Zapojem, zavriskam:
Oj, hvala Bogú!

M. Vilhar.

53. Pismo.

Draga Ivanka!

Včeraj so gospod učitelj prinesli s seboj več cvetic. Prašali so tudi mene, katere izmed njih poznám. Imenovala sem jim: potočnico, šmarnico, solnčnico, plavico in kokolj. Vseh šolarji nismo poznali. Opisali in povedali so nam jih po imenu. Sedáj tudi uže poznam: mak, zlatico, kalužnico, regrat, njivsko preslico, svedrec in pokalico.

Ti imaš tudi cvetice čez vse rada. Obišči me kmalu, da jih greva na polje nabirat. Kar jih jaz poznam, hočem Ti vse imenovati in popisati, kar sem v šoli slišala o njih. Težko Te pričakuje

Tvoja

Milka.

V Kamniku dne 28. majnika 1885.

54. Modra miška.

Miška iz luknjice prileze. Kar ugleda nastavljeno past! Misli si: Ohó! vidiš jo past! Zviti ljudjé! dve deščici nastavijo. Na zgornjo naložé kamenja. V sredo med deščice pa nataknejo košček slanine, da bi jaz ukusila slanino, izprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše, kakor ljudjé. Me dobro poznamo take zvijače. Ne boste me ujeli ne! — Pa povohati dobro slanino vendar smem; nosek še ne more izprožiti pasti. Slanino pa kaj rada duham.

Miška smukne v past. Varno povoha slanino. Past je prav mehko nastavljena. Ko se miška slanine dotakne, lop! past zagrmí in miška — mrtva leži.

Kdor nevarnost ljubi, pogubi se.

55. Pastirja.

Martinek in Blažek sta na polji krave pasla. Martinek pravi Blažku: «Zakuriva in krompír peciva! Jaz bodem tukaj iz plota izruval kolec in zakuril, ti pa pojdi na sosedovo njivo in nakoplji krompírja. Djala ga bodeva peč in se potlej ž njim prav dobro gostila.»

Blažek pa je bil poštn deček in pravi Martinku: «Ni prav, če kaj vzameva; ljubi Bog naju vidi! Ne, tega nečem storiti! Rajši grem od tebe in bodem sam pasel svoje krave.»

Martinek spozná svoj pregrešek, obžaluje ga in se poboljša. Spomnil se je beséd, ki jih je večkrat slišal v šoli:

«Nikoli ne smeš kaj slabega storiti,
Bogú nikjér ne moreš nič zakriti!»

XIII.

G o z d.

56. Kaj dobivamo iz gozda.

V gozd zahaja mnogokrat mož v zeleni suknji s puško na rami. Mnogokrat kaj prinese iz gozda: zajca, srno, jazbeca, ježa, lisico, kuno, veverico, celo jelena, volka, medveda, in divjega petelina. Kdo je ta mož?

Lovec strelja gozdne živali s puško. Ne-katere teh živali nam dajejo dobro **divjačino**. Lisica, volk in medved so zverí.

V gozd pa hodijo tudi možjé s sekiro in žago. Ti so **drvárji**. V gozdu posekajo **smreke, jelke, bôre, bukve, hraste, lipe, topole, breze**, in druga **gozdna drevesa**. Posekana drevesa razžagajo v drva za kurjavo. Druga **tesárji** otešejo v bruna za tesarska dela. Neotesana debela zvozijo se na žago. **Žagar** jih razreže v deske. Veje in ostanke porabi **ogljár** v kôpe za oglje. **Leskov grm** daje obroče za sode in obilo lešnikov.

Revni ljudjé si nabirajo v gozdu za kurjavo suhíh, odpadlih vej. Nabirajo tudi užítne **gobe**, ukusne **ruđeče jagode, borovnice** in **máline**, katere nosijo v mesto prodajat. — Naštejte gozdna, — vrtna drevesa! Katera so listnata, katera iglasta drevesa? Kaj daje kmetovalcu listnato drevje? Katere gozdne ptice poznate?

Uganka.

Oče vsem svojim sinom kapice dá, sam je pa nima; kdo je to?

57. Lovčev raj.

1.

Zeleni gozd je lovčev raj,
In krasen res je gozd,
Frčé tam ptice s kraja v kraj
In hvalijo svoj gozd.

2.

Studenec iz skalín kípí,
Vrvrá tjà v temni gozd,
Po drevji listje, čuj! šumi,
Šumi, vrší ves gozd.

3.

Oj ptičji glas, oj šum vodé,
 In tvoj šepét, oj gozd!
 To dviga lovčevó srcé,
 Da ljubi tebe, gozd!

J. Cimperman.

58. Medved.

Jaz sem največji in za volkom tudi najhujši ropar v vaši deželi. Života sem kratkega in okroglega. Moja glava je kratka, oči so majhne, ušesi kratki, vrat je kratek in debel, rep pa prav kratek. Noge imam krepke s širokimi stopali in dolgimi nohti. Dlaka mi je dolga in temnorjava.

Živim najrajši v velicih gozdih. Poiščem si jamo. V jami si naredim ležišče iz mahú in listja, v katerem prespim vso zimo. Rad sem sam in ne maram za družbo.

V mladosti živim skoro le ob rastlinah. Rad tudi zobljem mravlje. Najbolj pa mi diši méd, akoravno me bučele hudo opikajo. V starosti mi pa bolj diši mesó. Zato napadam domače živali, a ljudje mi pri tem kako gorko pritisnejo na pleča. Utečem jim vendar le, ker sem naglih nog in znam dobro plezati in plavati. Človeka ne napadam, ako me ne zdraži. Kadar mlad pridem človeku v roko, sem prav radoučen. Navadim se plesati in več drugih rečí. Vodijo me po mestih in vaséh, da se ljudje čudijo moji postavi in umetnosti.

Sicer me pa ljudje hudo preganjajo. Posebno se bojím lovcev, akoravno se tudi oni mene bojé.

Mrtvemu mi slečejo kožo. To porabijo v dobro kuhovino. Tudi moje tace lovcem dobro diše.

Vidite tedaj, da sem v življenji škodljiv, po smrti pa koristen.

Po «Zvonu».

59. Volk in človek.

Lisica je pripovedovala volku, kako je človek močán.

Volk: «Da bi ga le enkrat videl, takoj se ga lotim!»

Lisica: «Jaz ti ga rada pokažem; le pridi jutri zgodaj k meni!»

Volk pride za rana k lisici. Pelje ga na pot, po katerem je lovec navadno hodil. Kar ugledata starega vojaka.

Volk: «Je li ta človek?»

Lisica: «Ne, ta je uže bil.»

Pozneje pride mimo deček, ki gre v šolo.

Volk: «Ali je ta človek?»

Lisica: «Ne, ta še le bode.»

Sedaj pride lovec s puško na rami in z lovskim nožem opasan.

Lisica: «Vidiš ga, ta je človek, tega se loti, jaz pa grem domóv.»

Volk gre proti človeku. Lovec ravno nima puške s kroglo nabite, a z zajčarji mu ustrelí v obraz. Volka zabolí, a vendar gre še proti lovcu. Lovec drugič ustrelí. Volk se še premaguje in ne odjenja. Ta pa potegne nož in ga neusmiljeno omaha ž njim.

To je bilo volku preveč. Krvaveč pobegne in prituli k lisici.

Lisica: «Brate, kako sta se pomerila s človekom?»

Volk: «Tacega bi si ga ne bil mislil. Najprej je vzel pihalnik in popihnil mi je nekaj v obraz, kar me je zelo šegetalo. Še enkrat je popihnil, a tako močno, da me je kar oglušilo in oslepilo. Ko pa le nisem odjenjal, potegnil je rebro iz telesa, s katerim me je tako omahal, da sem komaj še živ prišepal do tebe.»

Lisica: «Zdaj vidiš, kakšen baháč si!»

60. Srna in mladič.

Srna je hodila s svojim mladičem po gozdu. Kar zaslišita hripav glas nad seboj. Srna reče: «To je orel! Ljubi otrok, pazi in skrbno se skrivaj pod grmovje. Če greš na plan, priletí orel in te odnese s svojimi kremplji.

Mala srnica uboga mater. Ko pa prideta do male tratice sredi gozda, zagleda srnica na trati lepo, lepo cvetico. Srnica bi si jo kaj rada ogledala in ovohala. Misli si: Tratica ni velika; hitra sem in orel ne more tako hitro priti, da bi me ugrabil. Hipoma je na trati pri cvetici. «Kako je lepa, kako prijetno diší!» Mlada srnica pozabi nevarnosti. Mati zakliče z boječim glasom: «Hiti nazáj, ljubo dete!» Srnica hoče nazáj, a orel plane bliskoma na njo. Zgrabi jo z ostrimi kremplji in odnese v zrak.

61. Škorec.

Star gozdár je imel škorca, kateri je znal nekatere besede prav razločno izgovarjati. Če je gozdár rekel: „Škorec! kje si?“ vselej je prav gladko in glasno odgovoril: „Tukaj

sem!“ Nobenega ptiča ni imel tako rad, kakor škorca. Tudi sosedovega Tončeta je ta ptič zelo veselil. Zato je gozdárja rad in pogosto obiskoval.

Ko neki dan Tonček pride h gozdárju, ni ga bilo doma. Tonče željno pogleduje lepega ptiča, ki je po hiši sèm ter tjà skakal. „Ko bi bil ta ptič moj,“ pravi sam pri sebi, „to bi bilo kaj prijetno!“ Urno stopi za krotkim škorcem, ujame ga in potlači v žep. Zdaj se misli tiho pobrati in odnesti lepega ptiča. Pa mahoma stopi gozdár v hišo. Da bi mlademu dečku naredil veselje, pokliče po stari navadi: „Škorec! kje si?“ In škorec v fantovem žepu prav krepko odgovori: „Tukaj sem!“

Nič ni tako skrito, da bi kdaj ne bilo očito.

XIV.

62. Voda.

Voda je ljudém, živalim in rastlinam potrebna. Iz **oblakov** pošilja Bog dobrodejni **dež**. Dež namaka zemljo, da morejo drevje, žito, cvetice in trava rasti. Deževnica se zbira pod zemljó in izvira v **vrelcih** (studencih). Studenci se stekajo v **potoke** in **reke**. Vse se izlivajo v **jezero** ali v **morje**.

Voda zmrzne po zimi v **led**. Mesto dežja pada po zimi **sneg**. Vsa priroda je v beli

obleki. Sneg in led je zmrzla voda. Spomladi, po letu in jeseni imamo zjutraj navadno **roso**. O mrazu rosa zmrzne v **slano**. Rosa je vsem rastlinam jako koristna, a slana jih mnogo zamori. Ako po letu delj časa ne dežuje, nastane suša. Po travnikih, polji in vrtih venó rastline. Kar se zberó črni oblaki na nebu, grmí in bliska se; dež se vlije, **ploha** (nalív) nastane. Dež čisti zrak in oživí rastline. O **nevihti** pada pa mnogokrat mesto dežja **toča**. Toča pobije kmetovalcu lepo žito in uniči vse poljske pridelke. Bog nas varuj toče!

Brez vode ne morejo rasti rastline in ne živeti ni živali, ni ljudjé. Potrebujemo jo za **pijačo**, **kuho**, **pranje**, **omivanje** in **gašenje**. Voda goni málin, žago in fužino. **Ribič** loví v vodi **ribe** in **rake**. Velike vode nosijo ladje z različnim blagom v daljne kraje. Morje je neizmérno veliko jezero. Morska voda je slana.

63. Žaba in vol.

Žaba vidi vola na travniku. Rada bi bila tudi tako velika. Napihuje torej svojo grbasto kožo in vpraša tovarišice: «Ali sem zdaj tako velika, kakor vol?»

Tovarišice pa rekó: «Nisi še ne!»

Še bolj se napenja ter zopet vpraša: «Zdaj sem pa vendar že jednaka velicemu volu?»

Tovarišice ji zopet zanikajo.

Žaba pa ne odjenja in se z vso močjó napenja, tako dolgo, da — počí.

Napùh pripelje v nesrečo.

64. Mavrica.

**Bíserna léstva se spenja v oblák,
Spušča se onkraj na zemeljski tlak,
Mavrica pisana, Božji prestól,
Angelji hodijo gor in pa dol,
Zlate kropilnice v rokah držé,
Zemljo prežejno hladé in pojé.
Gôri na stôlu pa Večni sedi,
Kapljici vsaki on srečo delí:
Pade na polje — rodi zelenjád,
Kane na drevje — obilen da sad,
Kaplja na njivi — da žito zlató,
Kaplja na trti pa — vince sladkó,
Sreča se spušča na sleherno stvár,
Kadar zaliva nebeški vrtnár.**

S. Gregorčič.

65. Pri potoku.

Babica je sedela poletnega dné s Tončkom, Jožkom in Nežico ob potoku. Otroci so si umivali nožice in gledali ribice, ki so švigale po vodi, kakor strele. Nad vodó so visele temnolistnate olševe vejce. Otroci so lomili vejice, metali jih v vodo in gledali za njimi, kako jih voda dalje in dalje drví.

«Vejice morate metati daleč v vodo. Ako jih mečete blizu **proda**, zadržuje jih vsaka koreninica. Dolgo, dolgo bi trpelo, preden bi prišle k cilju,» učila je babica.

«Kako pa potlej, babica, ko priplava vejica do jeza, ali bo mogla dalje?» vprašal je Tonček.

Jožek: «Ali ne veš, kako sem oni dan vrgel vejico ravno pred **zatvornico**; sukala in sukala se je, pa kar naglo je splavala po **rakah** na **kolesa**, in preden sem pritekel ónostran **málina**, plavala je uže proti reki.»

«Kam pa potlej plava?» vpraša Nežica.

«Od **málina** plava k **mostu**; od mosta čez jez k **pivováru**, od tam pod skalo k **strojarju**, od strojarja plava dalje do velike **reke**,» odgovori babica.

«In kam pa še potem plava?» vprašajo otroci.

«Po reki plava daleč, daleč, dokler ne pride v **morje**.»

«Kje pa je in káko je morje?»

«Oj, morje je široko, veliko. Stokrat delj je do njega, ko do mesta,» odgovori babica.

«Kaj se tam zgodi z mojo vejico?» vpraša žalostno deklica.

«Zibala se bo po valovih, kateri jo bodo vrgli na breg. Na bregu bo stal mlad deček, pobral bode vejico in si mislil: Od kod si pa ti priplavala? Kdo te je izpustil po vodi? Gotovo je kje daleč sedela

deklica ob vodi in te je ulomila in po vodi spustila. Deček ponese vejico domov in jo usadi v zemljo. Iz vejice pa priraste lepo drevesce. Ptice bodo na njem prepevale, in drevesce se bode veselilo.»

Tako je učila babica svoje vnuke. Iz »Babice».

Uganki.

a) Kdo se joka, kadar solnce sije?

b) Luknjica pri luknjici, pa vendar vodo drži; kaj je to?

66. Mladini.

1.

Zrl je mladenič
Nagle valove,
Ki so v potoku
Prali bregove.

2.

Biserna voda
V solnci blišči se,
V strugi pokoja
Ne veseli se.

3.

Dolga do morja
Cesta jo čaka:
Bistra se v dnevi
V noči pretaka.

4.

Tebi mladenič!
Zlatega veka
Doba hitreje
V begu odteka.

5.

Modro mi rabi
Dneve mladosti,
V njih ne pozabi
Svojih dolžnosti.

Fr. Krek.

67. Lisica in raca.

Lisica vidi raco v ribniku in jo ogovorí: «Račica, zakáj plavaš tako daleč od brega? ne vidim te dobro; hočem te nekaj povprašati, pojdi sem bliže!»

Raca pa odgovorí lisici: «O lisica, ti si sama dovolj pametna in si veš svetovati; ti si previdna, moj svét ni nič vreden.»

Zakáj je ostala raca daleč na vodi?

XV.

Zemlja in zrak.

68. Prvi majnik.

Prvi majnik je bil prav lep pomladanski dan. Za rana so se zbrali otroci v šoli. Gospod učitelj so šli ž njimi na bližnji hrib. Vsi so bili polni radosti. Pot je peljal po ravnini čez **polja** in **travnike**. Tu je bilo vse v najlepšem cvetji. Kmalu so dospeli **hribu** do **vznožja**. Po senčnatem **pobočji** je bil pot prav prijeten na **vrhunec**. Dospevši na vrhunec hriba vzkliknejo otroci: «Oj, kako krasno je tukaj!»

Gospod učitelj stopijo med nje in jim pripovedujejo: «Krog in krog vidite **ravnino** z lepim poljem in zelenimi travniki. Za njimi so **hribi** in **gore** z **gozdi** obrasteni. Med gorami

so lepe rodovitne **doline**. V dolinah se zbirajo **vrelci** (studenci), bistri **potoki**, deroče **reke** in globoka **jezera**. Pod nami je naša domača **vas**. Po ravnini vidite še druga **sela**, **vasi** in **trge**. V daljavi vidite veliko množico lepih in visokih poslopij **mesta**. Bele niti, ki vežejo vasi in trge, so **ceste**. Po cesti vidite voznike, ki prevážajo blago. Po polji kmetovalec obdeluje zemljo. Po zemlji tekajo, skačejo, hodijo in lazijo mnogovrstne živali. Pa tudi v zemlji nam je Bog ustvaril mnogo koristnih darov. Rudarji kopljejo iz zemlje **ruđo** in **premog**. Iz rud topé **kovine**. Zidárji dobé iz zemlje **kamenje** in **apno** za zidanje, opekar in lončár pa **ilovico**. Čemu? — Nad nami se razprostira neizmérno **nebo**. Zdaj sije **solnce**; po solnčnem zahodu pa se prikaže na nebu **večernica** in mnogo drugih svetlih **zvezd**. Iz vzhoda tam priplava bleđa **luna**. Kako lep je božji **svet**.»

Mnogo so jim še gospod učitelj pripovedovali. Radi bi bili še delj časa na hribu, a veter je od juga pripodil sive oblake. Kmalu so zakrili jasno nebo.

Gospod učitelj velé: «Zdaj moramo odriniti proti domu, da nas nevihta ne ujame.»

Težko so se ločili otroci od tega kraja, a ubogali so radi. Med potom proti domu je uže začelo grmeti in bliskati se. Vse je bilo tiho. Ptice in druge živali so se poskrile v varno zavetje. Komaj so prišli domóv, uže je nastal nalív.

69. Viharna noč.

Viharna noč, strašna noč,
Bog mi daj svojó pomóč!

To bobní
in rohní!

Veter tuli čez pečí.

Čuden blesk,

Blisk in tresk:

Dušo groza spreletí.

Vse močí narave se tepó,

Da majó

Zemljo in nebó.

Angelj moj,

Stoj z menój,

Varuj zlega me nocój!

70. Veter.

Veter sem veter,

Naglo letim,

Drevje podiram,

Strašno bučim.

Ceste pometam

Listja, prahú,

Deci narejam

Dosti strahú.

Z glave klobuke

Mečem po tleh,

Hodim ter piham

Kakor star meh.

Vrata zaprite,

Okna in hram,

Da ne pripiham

V hišo še k vam.

71. Stržèk.

Ptiči so hoteli imeti kralja. Sklenili so, da tisti bode njihov kralj, ki zletí v največjo višavo.

Vsi ptiči se vzdignejo. Tudi stržèk je mislil, da ne sme zaostati. Ali revče je dobro vedelo, da se v letanji ne more meriti z drugimi. Zato je poskusilo z zvijačo priti do kraljeve časti. Stržèk smukne pod letečega orla ter se mu skrije med pérje. Orel ga še zapazil ni. Ptiči leté in leté više in više. S časom pa opeša drug za drugim. Na zadnje se še samo orel ziblje v zraku. Naposled tudi jame orel pešati. Zdaj mu stržèk izleti izpod pérja in se drzne z orlom meriti.

Glej! orel res omahuje; stržèk ga premaga in hoče biti kralj. Toda ptiči zvedó njegovo sleparstvo. Hoteli so ga ubiti in bi ga tudi bili, da se jim ni o pravem času zmuznil in skríl v mišjo luknjo. V sramoto so mu dali ime kraljiček.

Po Erjavci.

72. Kako visoko je nebó?

Kako visoko je nebó,
 Ti kmalu hočem razložiti.
 Ko bi ko ptič se znal vzdigniti,
 In zletel k zvezdam v visočine,
 In vprašal tam nebeške sine:
 «Kako visoko je nebó?»
 Bi angelj rekel ti takó:
 «Ne vem, to meni je neznano;
 Povprašaj dalje še nad mano.
 Mordà tam ona zvezdica
 Povedati kaj več ti zna!»

Ni treba ravno ti hiteti,
 Sto tisoč milj ti je leteti.»
 In ko bi prišel tija do nje,
 Bi djala zopet, da ne vé.
 In ko bi letel dalje še,
 Od zvezde tija do zvezdice,
 Nobeden bi ti ne povedal,
 Zamán natanko bi pozvédal:
 Kako visoko je nebó;
 To vé v nebesih Bog samó!

73. France Tonetu zastavlja uganke.

- France: «Kdo ugane naglo uganke te?»
 Tone: «Ta, ki gladko govoriti zna in vé.»
 Fr.: «Kdo žaluje le v obleki pisani?»
 T.: «Listnato drevo je to jesenske dni.»
 Fr.: «Kdo oči imá, pa sam ne vidi se?»
 T.: «To drevó je, ki iz popkov v pérje gre.»
 Fr.: «Kdo še svoje hiše znotraj videl ní?»
 T.: «Ta je polž rogati, vedno v nji tičí.»
 Fr.: «Kaj močnejše, trje še od zemlje je?»
 T.: «To železo je, ki skoplje, rani vse.»
 Fr.: «Kaj je bolj od jekla močno in trdo?»
 T.: «Ogenj je, ki je stopí, storí mehkó.»
 Fr.: «Kaj od ognja je močnejšega?»
 T.: «Voda je močnejša, ki pogaša ga.»
 Fr.: «Kaj močnejše je, ko morja strašni val?»
 T.: «Sapa, ki vzdiguje kvišku ga od tál.»
 Fr.: «Povéj, zakáj li voda v breg ne gre?»
 T.: «Zató, ker doli iti lažje je.»
 Fr.: «Zakáj ne stavim zdaj uganke več?»
 T.: «Prav zató, ne veš nobene več!»

XVI.

74. **Bog.**

Z Bogom začni vsako delo,
 Da bo dober tek imelo;
 Z Bogom delo dokončaj,
 Imaš tu že sladki raj.

75. **Stvarjenje.**

Iz začetka je Bog ustvaril nebó in zemljo. Zemlja je bila pusta in temna. Pokrivale so jo globoke vodé. V šestih dneh je Bog vse tako lepo ustvaril. Prvi dan je ustvaril svetlobo, drugi dan nebó, tretji dan suho zemljo in zelišča, morje in vode, četrti dan solnce, mesec in zvezde, peti dan ptice pod nebom in ribe v vodi, šesti dan živino in vse, kar lazi in hodi; poslednjič pa človeka.

Vse, kar je okoli mene in nad menój, spominja me Boga, vseмогоčega stvarnika nebés in zemlje. Njega bodem vedno hvalil, ker nam je tako lepo stanovanje pripravil na zemlji.

76. **Pastirji pri jaslicah.**

V sveti noči so bili pobožni pastirji pri svojih čredah na polji.

Kar je stal pred njimi angelj v nebeški svetlobi, rekóč: «Ne bojte se, oznanujem vam veliko veselje!

Nocój je prišel Kristus na svet. Pri Betlehemu do-
bite to dete, ki leží v jaslih povito v plenice.» Pri-
kazalo se je še mnogo drugih angeljev, ki so peli:

«Slava Bogu na višavi in mir ljudém, kateri so
svete volje!»

Pastirji so hitro šli in so poiskali dete Jezusa.
V hlevci so našli rednika Jožefa, mater Marijo, in v
jaslih so zagledali ljubeznivo dete Jezusa, kakor jim
je bil angelj povedal.

Prisrčno so se veselili, molili sveto dete in
hvalili Bogá.

77. Bog vse vidi.

*Jakec in Ančika sta bila sama doma. Jakec reče
Ančiki: „Pojdi z menój; poiščeva si kaj dobrega jesti!“*

*Ančika: „Grem s tebój, če me pelješ v tak kraj,
kjer naju nihče ne bo videl.“*

*Jakec: „Nu, le pojdiva v mlečnico, tam polizeva
polno skledo smetane.“*

*Ančika: „Tam bi naju videl sosed, ki na dvorišči
cepi drva.“*

*Jakec: „Pa pojdi z menój v kuhinjo; v kuhinjski
omari je poln lonec strdí, kruh si bodeva pomakala
vánjo.“*

*Ančika: „Tam naju lahko vidi soseda, ki pri oknu
sedi in prede.“*

Jakec: „*Pojdiva pa v klet jabolka jest; tam je taka temà, da naju nihče ne bo videl.*“

Ančika: „*O moj ljubi bratec! ali misliš, da naju tam nihče ne bo videl? Ali ne veš za tisto okó nad nami, katero zidovje prešine in tudi v tëmi dobro vidi?*“

Jakec: „*Prav govoriš, ljuba sestra! Bog naju tudi tam vidi, kjer naju ne vidi človeško okó. Nikjer torej ne delajva hudega.*“

*Bog vse vidi, Bog vse vé,
Greh se delati ne sme!*

78. Spoznavanje Bogá.

Kdo je naučil ptičice peti?
Kdo jih navadil brzo leteti?
Kdo dal jelenu hitre nogé,
Da po planini kakor blisk gré?

Kdo dá vetrovom močno pihati?
Kdo reče burji silno vihрати?
Kdo tiho zimo nam pripeljá?
Kdo toplo leto zopet nam dá?

Kdo reče vrelcem nežno šumeti?
Hitrim potokom po bregih dreti?
Kdo goni reke, vel'ke vodé,
Kdo jih izliva v strašno morjé?

Kdo daje solncu svetlo sijati?
 Kdo vkaže zvezdam milo igrati?
 Kdo je olepšal jasno nebó?
 Zemljo pogrnil kdo je takó?

Kdo je nebó nad nami okrožil?
 Hišico polžku kdo je naložil?
 Kdo je naučil pajeka presti?
 Pridne bučelice strdi nanesti?

Kdo, dete mlado, te je ustvaril?
 Kdo ti teló in dušo podaril?
 Kdo ti dá kruha, kdo ti dá piti;
 Kdo ti dá zdravja se veseliti?

Vsegamogočni — blisk in grom daje,
 Da se nebó in zemlja zamaje;
 On, kateri bliske v rokah imá,
 Pa tudi zemlji dežka podá.

Vse to je ustvaril Bog ljubeznivi,
 Kteri vam oče je dobrotljivi,
 On naše duše k sebi bo vzel,
 Ko bode truplo v grobu pepél.

Slomšek.

XVII.

Čas.

79. Letni časi.

«Da bi bila vedno **zima!**» reče Blažek, ko si je napravil sneženega možá.

Oče pa rekó: «Zapiši to željo v mojo listnico!»

Zima mine. **Pomlad** je tu. Blažek gre s svojim očetom na vrt. Tam vidi najlepše pomladanske cvetice. Jako mu dopadejo.

Oče pravijo: «Lepa je pomlad, a škoda da bode zopet prešla.»

Blažek: «Da bi bila vedno pomlad!»

Oče: «Zapiši to željo v mojo listnico!»

Pomlad mine. **Poletje** nastane. Blažek gre s svojimi stariši vročega poletnega dné v bližnjo vas k svoji teti. Tam vidi zeleno polje in travnike polne različnih cvetic. Teta jim da rudečih črešenj, sladkih hrušek in drugega poletnega sadja. Domóv gredé pravijo oče: «Ni li res, da ima poletje tudi svoje veselje?»

Blažek: «Da bi bilo vedno poletje!»

Oče: «Zapiši to v mojo listnico!»

Vroče poletje mine. Dnevi so krajši; jesen nastane. Oče vzemó vso družino v vinograd s seboj. Poletna vročina je uže prešla. Zrak je milejši in nebó vedro. Trte so polne grozdja. Veje sadnih dreves se šibé od premnozega sadja. To je bilo veselje za Blažka, ki je sadje najrajši jedel.

Oče: «Lepi čas jesenski, kako kmalu bode minúl! Uže zima trka na vrata.»

Blažek: «O, da bi ne prišla zima, vedno naj bi bila **jesen!**»

Oče potegnejo listnico iz žepa in velé: «Beri, kar je tukaj zapisano!» Blažek bere: «Da bi bila vedno zima!»

Oče: «In tu na ti strani?»

Blažek: «Da bi bila vedno pomlad!»

Oče: «In kaj na ti strani?»

Blažek: «Da bi bilo vedno poletje!»

Oče: «Poznaš li ta rokopís?»

Blažek: «Da, to sem jaz pisal!»

Oče: «Po zimi si želiš, da bi bila vedno zima, spomladi si želiš vedno pomlad, po letu pa leto in zdaj praviš, da bi vedno ostala jesen. Pomisli malo, kaj sledí iz tega?»

Blažek: «Vsi letni časi so lepi. Vsak ima svoje darove in veselje.»

80. Stirje letni časi.

Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Potoček bistri v tek šumljá
 Rosí cvetice majnika.
 Pomladni čas, pomladni čas,
 Kako mi ti dopadaš!

Poletni čas, poletni čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Rumeno klasje ziblje se
 In drevje sadja polno je.
 Poletni čas, poletni čas,
 Kako mi ti dopadaš!

Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Blišči mi gozd se pisani
 In daleč pŕka, pok! doní.
 Jesenski čas, jesenski čas,
 Kako mi ti dopadaš!

O zimski čas, o zimski čas,
 Kako mi ti dopadaš:
 Po ledu in po snegu gre
 Nam Božič sim, juhe, juhe!
 O zimski čas, o zimski čas,
 Kako mi ti dopadaš!

81. Vošilo o novem letu.

Premili stariši!

Minulo je zopet leto, prične se novo. Pri ti priložnosti se spominjam s hvaležnostjo vseh dobrót, kar sem jih preteklo leto od Vas užil. Presrčno se Vam za vse to zahvaljujem. Bog Vam daj tudi v novem letu zdravje, zadovoljnost in vsega, česar potrebujete na duši in na telesu. Ohrani Vas še mnogo let, da mi bo moči toliko dobrót vsaj nekoliko povrniti. Hočem Vas vsikdar ubogati in Vas s tem razveseliti. Ohranite svojo ljubezen kakor do sedáj

svojemu

hvaležnemu in pokornemu

Andreju.

V Bledu 1. januarja 1885.

82. Jutro.

Stvari se iz temè prikazujejo. Nebó se žarí. Žar oznanuje solnčni prihod. Mesec in zvezde obledevajo. Goré se zlaté. Solnce se prikaže. Jutro je. Rosa se lesketá. Bučelice in metulji veselo letajo od cveta do cveta. Ptičice prepevajo hvalo Bogú. Ljudjé vstajajo in se zahvaljujejo Stvarniku za veselo novo jutro. Vse gre na delo.

Vesel in zdrav sem zbudil se,
Zahvalim Te, o Bog! za to;
Ti vodi tudi danes me,
Da trud in delo izdalo bo!
Pomagaj mi, da vbogam rad,
In Tebi služim vsakikrat.

83. Večer.

Solnce zahaja. Nebó se žarí. Lahke meglice se vzdigujejo v dolini. Hladen veter pihljá. Ptičice umolknejo. Popotnik hití. Kmet zapušča polje. Pastír žene čredo domóv. Mati pripravljajo večerjo. Večerni zvon se glasi z zvonika. Ljudjé molijo večerno molitev. Večernica in druge zvezde se prikažejo. Vse se podá k počitku.

Zahvalim Te za dobro vse,
Kar danes si, o Bog, mi dal;
Odpusti, če sem žalil Te,
Pregrešek vsak mi zlo je žal.
Varúj nocoj me tudi še,
In blagoslovi moje vse!

Uganke.

- a) Kdo vedno kaže, a sam nič ne zna?
 b) Kateri mesec je najkrajši?
 c) Nikdar ni bilo, nikdar ne bo, pa vendar je; kaj je to?

XVIII.

84. **Domovina.**

Kraj, kjer stoji hiša očetova, je naš rojstveni kraj. Tu nam je tekla zibelka. Tu smo trgali prve rožice in lovili prve metulje. Vsak griček, vsaka dolinica, stezica in vodica nam je dobro znana. Nikjer ni tako lepo, kakor v rojstvenem kraji. Še ptičica pozná svoje gnezdo, kako bi človek ne ljubil svojega rojstvenega kraja? Ptice, ki nas jeseni zapusté, pridejo zopet spomladi nazáj. Tudi človeka vleče domoljubje iz tujine v domač kraj.

Dežela, v kateri je naš rojstveni kraj, je naša materina dežela ali domovina.

Naša širja domovina je mogočna **Avstrija**; tu živí mnogo različnih narodov.

Kateri je tvoj rojstveni kraj?
Katera je tvoja domovina?

85. Otrokovo domoljubje.

1.

O moj preljubi dragi dom,
Za té srcé gori,
Jaz tebe zvesto ljubil bom
Vse svoje žive dni.

2.

Vse posvetim ti, kar imam:
Roké, glavó, srcé;
Otrók sem še in kar ti dam,
Darilce malo je.

3.

Gotovo več bi dal ti rad,
Pa majhen sem sedáj
In še preslab in še premlad,
Da bi veljal ti kaj.

Fr. Končan.

86. Cesarjevič Rudolf.

Mlad gospod v lovski obleki zagleda v gozdu staro ženico z dvema kozama.

Lovec: «Bog vas sprimi, mamica! kako se vam godí?»

Ženica: «Tako mlad gospod in vendar ste z menój tako prijazni. Teško se preživím, a hvala Bogu, da sem zdrava. Te kozi me redita.»

Lovec: «Lepi sta! rad bi kupil eno.»

Ženica: «Ne morem nobene prodati.»

Lovec: «Ako pa dobro plačam?»

Zenica: «Tudi za dobro plačilo bi mogla le starejšo kozo dati.»

Lovec: «Jaz bi pa ravno mlajšo rad imél.»

Ženica: «To ne gre. Vsak dan mi daje po sedem maseljcev mleka. Starejša je tudi dobra; za štiri goldinarje vam jo dam.»

Lovec: «Rajši vam dam šest goldinarjev in vzamem mlajšo.»

Ženica: «Veliko denarja je to! Gospod, gotovo niste mesár, vem, da se ji bode pri vas dobro godilo; pa jo vzemite!»

Lovec: «Tu imate deseták, torej dobim štiri goldinarje nazáj.»

Ženica: «Gospod, kje premorem toliko denarja!»

Lovec: «To je neprijetno. Veste kaj? Obdržite vseh deset goldinarjev. Črez teden pridem po kozo in te štiri goldinarje vam pustím za krmo.»

To rekši odide mladi lovec. Ženici ta kupčija ne da mirú. Deseták jo na vesti peče; zato misli kupčijo razdreti. Vsak dan žene kozi na tisto mesto, — lovca pa le ni, akoravno je že preteklo osem dni. Deveti dan pa pride vaški župan in ji reče: «Cesarska visokóst cesarjevič Rudolf mi veli poročati, da vam ni treba skrbí imeti za deseták, in kozo si tudi obdržite.» Zdaj še le ženica spozná lovca; od veselja se joče in pravi: «Kaj, cesarjevič, pa tako pripròst in prijazen; tega ne bi verjela!»

87. Kadar pridejo vojáki.

Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Zdaj vojáki grémo k vám!
 Kònj po césti peketá,
 Vóz ropôče in drdrá,
 Trómba pôje: tarará!
 «Mésto vaše smo izbráli,
 Da bi tukaj nočeváli:
 Mí pešáki
 S telečáki;
 Konjeníki
 In topníki;
 Vozatáji
 In stražáji;
 Zemljerôvi,
 Konjekôvi;
 Strélci mládi
 Golobrádi;
 Vsi piskáči,
 Ropotáči!»
 Spredaj sílni částniki,
 Vójevode, vlástniki
 Konje gládke jáhajo
 Z gólo sábljo máhajo.
 Sáblja v solnci se leskáče,
 Kónjič prha in rezgáče.
 Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Dóbrih pôstelj dájte nám.
 Trómba pôje: tarará!
 Vína, kruha in mesá,
 Séna, sláme in zobí
 Treba nam se tudi zdí!
 Bóben bóbna: bàm, brbàm!
 Jutri pójdem kam drugám!
 Cesar plača tu in tàm.

88. Cesarska pesem.

Bog ohrani, Bog obvari
 Nam Cesarja, Avstrijo!
 Modro da nam gospodari
 S svete vere pomočjó!
 Branimo Mu krono dedno
 Zoper vse sovražnike:
 S Habsburškim bo tronom vedno
 Sreča trdna Avstrije!

Za dolžnóst in za pravico
 Vsak pošteno, zvesto stoj;
 Če bo treba, pa desnico
 S srčnim upom dvigni v boj!
 Naša vojska iz viharja
 Prišla še brez slave ni: —
 Vse za dom in za Cesarja,
 Za Cesarja blago, kri.

In s Cesarjem zaročnica
 Ene misli in krvi,
 Vlada milo Cesarica
 Polna dušne žlahtnosti.
 Kar se more v srečo šteti,
 Večni Bog naj podelí:
 Franc Jožefu, Lizabeti,
 Celi hiši Habsburški!

Slovnica.

1. vaja.

Mizár je rokodelec. Deklica je pridna. Dete prosi. — Kôs je ptič. Lisica je rjava. Tele muka. — Nož je orodje. Sekira je ostra. Solnce sije. — Kdo te je ustvaril? Ubogaj stariše!

Kar mislimo, lahko povemo ali zapišemo. **Misel z govorom razodeta je stavek** (stav.) Stavek tudi lahko zapišemo. Konec stavka stavimo piko (.), vprašaj (?), klicaj (!). V daljših stavkih se stavi tudi vejica (,), podpičje (;), dvopičje (:).

Pika, vprašaj, klicaj, vejica, podpičje in dvopičje so ločila.

1. naloga. Prepišite vse stavke 1. vaje!

2. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) 8 stavkov, kateri imajo na konci piko!

3. naloga. Prepišite iz 17. berila 8 stavkov, kateri imajo na konci vprašaj!

4. naloga. Prepišite iz 79. berila 6 stavkov, kateri imajo na konci klicaj!

5. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) 6 kratkih stavkov!

6. naloga. Prepišite iz 1. berila 4 daljše stavke!

Kdaj se stavi pika, vprašaj, klicaj?

2. vaja.

Slušaj! Učitelj govóré. Otroci so mirni. Milica zna lepo
plesti. Koliko prstov je na roki? Bog je ustvaril nebo in
zemljo.

V stavku je po jedna, dve, tri, štiri ali še več besed.

7. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vónj) prvih 8 stavkov in na konci vsacega stavka naznanite s številko, koliko besed ima! [Roža diši. (2).]

3. vaja.

Kar dânes lahko storíš, ne odlašaj na jutri!

Kar dá-nes lah-ko sto-riš, ne od-la-šaj na jut-ri!

Kadar kako besedo izgovorimo, zinemo po jedenkrat, dvakrat, trikrat ali večkrat. **Deli besed so zlogi.** Besede so enozložne, dvo-zložne ali mnogozložne.

4. vaja.

K.a.r d.a|n.e.s l.a.h|k.o s.t.o|r.i.š, n.e
o.d|l.a|š.a.j n.a j.u.t|r.i!

Deli zlogov so glasniki. Kadar govorimo, slišimo glasnike. Črke so znamenja glasnikov.

Glasniki so ti: a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž (abeceda).

8. naloga. Naznanite s številko, koliko črk ima vsaka teh besed: mlad, še, vi, da, nas, vrt, prt, rž, čast, kost, zvon, glas, čvrst, dlan, vrba, verižica.

5. vaja.

Kdor *stariše ljubi in rad jih imá*, *uže tukaj na svetu Bog srečo mu dá.*

Glasniki: **a, e, i, o, u** so **samoglasniki**.

Vsi drugi glasniki so **soglasniki**.

9. naloga. Zapišite iz abecede vse soglasnike!

10. naloga. Prepišite prvi odstavek 1. berila in podčrtajte v vsaki besedi samoglasnike!

11. naloga. Postavite v sledeče besede primérne samoglasnike: n—ž, m—ž, m—š, g—d, k—nj, p—s, v—l, pl—g, hr—b, dl—n, pr—g, pr—h, tr—, m—st, k—st, š—st, č—st, p—st, zr—k, kr—ž.

12. naloga. Postavite v sledeče besede primérne soglasnike: Mla—o jag—e, le—o, be—o, gre —a ma—erjove—e—o; ska—e s par—elj—i dro—i i—o tra—i —e vr—i.

6. vaja.

(Smert) smrt, (vert) vrt, (berv) brv, (terd) trd, (terg) trg, (terta) trta, (serce) srce, (mertev) mrtev, (verba) vrba, (vertati) vrtati, (tergati) trgati, (povertnina) povrtnina.

Kadar za poluglasnim **e** sledi **r** z drugim soglasnikom, izpušča se **e**; **takrat ima r veljavo samoglasnikovo**.

13. naloga. Prepišite besede 6. vaje brez zamolklega **e**!

14. naloga. Poiščite iz 27. berila vse besede, v katerih ima **r** veljavo samoglasnikovo!

15. naloga. V 8. berilu ima **r** v petih besedah veljavo samoglasnikovo; prepisite te besede!

7. vaja.

Rôd, pëta, zëmlja, gôra, ôkno, zôra, ôce, — líst, hëí, zrák, voz, sólnce, srëča, vihár, pešák, tesár, nazáj, — kmët, brát, nič, trôp, obráz.

Samoglasniki se dolgo ali kratko izgovarjajo. Na dolge samoglasnike devamo v pisavi strešico (^), ostrivec (´) — na kratke pa krativec (˘).

16. naloga. Prepišite iz 87. berila 15 besed, katere imajo ostrivec!

17. naloga. Prepišite iz 87. berila 5 besed s krativcem in 5 besed s strešico!

8. vaja.

Vi|jo|lí|ca le|po dí|ši. Ov|ca nam da|je vol|no.
Hruš|ka je slad|ka. Ko|nja pe|lje|ta voz s po|lja.

V vsakem zlogu je en samoglasnik. Koli-
kor ima beseda samoglasnikov, toliko ima
zlogov. Večzložne besede se v pisanji delé tako,
kakor v govoru. Enozložne besede se ne delé.*
(lj, nj.)

18. naloga. Prepišite iz 2. berila prve 4 stavke, pod-
črtajte samoglasnike in delite besede v zloge! (Ho|dí v)

19. naloga. Razdelite sledeče besede v zloge: jama,
ulice, učiti, umeti, umemo, komár, žito, plevica, otava, senica
(ja-ma).

20. naloga. Razdelite v zloge: solza, služba, izba,
deklica, travnik, angelj, ribnik, ravnina, lončár, zvezda
(sol-za,)

21. naloga. Razdelite v zloge: olje, mravlja, zelje,
kamenje, korenják, ranjen, ženjica, testó, pustiti, rasti, bister.

* Zaradi izpeljave in sestave besed tu ni móci natančnejšega pravila navesti.

22. naloga. Prepišite iz 3. berila 20 enozložnih besed!

23. naloga. Prepišite iz 3. berila 15 dvozložnih besed in razdelite jih v zloge!

24. naloga. Prepišite iz 3. berila 10 trizložnih besed in razdelite jih v zloge!

25. naloga. V 3. berilu so 4 čveterozložne besede; izpišite in razdelite jih v zloge!

26. naloga. V 21. berilu je 6 besed, v katerih se nahaja **nj** in 3 besede, v katerih se nahaja **lj**; katere so?

9. vaja.

Deček, deklica, dete, — vol, krava, tele, — hrast, lipa, zelje, — stol, miza, okno.

Vsaka oseba, vsaka reč ima svoje imé.

Beseda, ki pomenja osebo ali reč, je samostalnik.

27. naloga. Izpišite iz 1. berila vse besede, ki pomenijo osebo!

28. naloga. Izpišite iz 10. berila 12 samostalnikov, ki pomenijo reč!

29. naloga. Prepišite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte samostalnike.

30. naloga. Kateri so deli hiše? (21. ber.)

31. naloga. Naštejte šolske priprave! (po velikosti.)

32. naloga. Naštejte dele glave! (sprednje — zadnje.)

33. naloga. Naštejte jedí in pijače! (11. berilo mesne — rastlinske.)

34. naloga. Kateri rokodelci delajo za našo obleko, kateri za naše stanovanje, kateri za našo hrano? (38. ber.)

35. naloga. Katera orodja služijo krojáču (mizárju, kováču, črevljárju)?

36. naloga. Kateri rokodelci potrebujejo pri svojem delu vode?

37. naloga. Imenujte več čveteronožnih poljskih in gozdnih živali! (56. ber.)

38. naloga. Naštejte čveteronožne domače živali po velikosti (z največjo počenši)!

39. naloga. Naštejte sadna drevesa!

40. naloga. Kaj raste na obdelanem polji? (49. ber.)

41. naloga. Katera zelenjad raste na vrtu? (44. ber.)

42. naloga. Katera so gozdna drevesa? (56. ber.)

10. vaja.

Matija, Ana, Triglav, Krim, Ljubljana, Trzič, Šiška, Sava, Soča, Kranjsko, Štajersko.

Imena oséb, gorâ, mest, trgov, vasí, vodâ, dežel so lastna imena. Pišemo jih vselej z véliko začetno črko.

Véliko začetno črko pišemo tudi za piko, klicajem in vprašajem.

43. naloga. Napišite iz 17. berila vsa krstna imena!

44. naloga. Napišite 8 moških in 8 ženskih krstnih imén!

45. naloga. Napišite 10 priimkov svojih součencev!

46. naloga. Napišite imena sosednih vasí (potokov, hribov)!

47. naloga. Odgovorite tem vprašanjem: Katera sta bila prva človeka? Kje se je rodil Jezus? Kje je Janez krstil Jezusa? Na kateri gori je bil Jezus križan? Katera je naša domača dežela? Kako se imenuje naš cesar in kako cesarica? Kateri so deli svetá?

48. naloga. Postavite v sledečih stavkih primérna ločila in, kjer je treba, véliko začetno črko: Spodobno se obnašaj — govori resnico — mar li verjamemo lažniku — nikdo ga ne spoštuje — sveta peter in pavel sta bila aposteljna jezusova — papež stanuje v rimu — ljubi boga čez vse —

11. vaja.

(Tisti) otròk, krojáč, ptič, hrast, kamen, stol; — (tista) sestra, dekla, ovca, jelka, zemlja, hiša, miza, čast; — (tisto) dete, jagnje, prosó, železo, okno, okó, kladivo, zdravje, veselje.

Pri samostalnikih razločujemo trojen **spol**: **moški**, **ženski** in **srednji**. Moškega spola je samostalnik, če se mu prilega beseda **tisti** (on), ženskega, če se mu prilega beseda **tista** (ona), srednjega, če se mu prilega beseda **tisto** (ono).

49. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov moškega spola!

50. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov ženskega spola!

51. naloga. Prepišite iz 11. berila 12 samostalnikov srednjega spola!

52. naloga. Napišite moške in potem ženske osebe v družini! (26. ber. Moške osebe v družini so:)

53. naloga. Napišite ljudi po človeški dobi moške in potem ženske! (Moškega spola so: starček,)

54. naloga. Napišite imena reči, katere vidite zunaj cerkve in v cerkvi po spolu! (Moškega spola so: zvonik,)

55. naloga. Napišite domače živali in razvrstite jih po spolu!

56. naloga. Napišite 8 reči, ki se kopljejo iz zemlje in pri vsaki besedi naznanite s črkami (m., ž., sr.), katerega spola je!

12. vaja.

Kováč je rokodelc. Vijolica je cvetica. Dleto je orodje.
 Kováča sta rokodelca. Vijolici sta cvetici. Dleti sta orodji.
 Kováči so rokodelci. Vijolice so cvetice. Dleta so orodja.

Če govorimo o eni osebi ali reči, stoji samostalnik v jednini.

Če govorimo o dveh osebah ali rečeh, stoji samostalnik v dvojini.

Če govorimo o mnogih osebah ali rečeh, stoji samostalnik v množini.

Samostalnik ima trojno število: jednino, dvojino, množino.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	končnica soglasnik	—a (ali soglasnik)	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e (i)	—a

57. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: zdravnik, učitelj, prst, stol, konj! (Jednina: . . .)

58. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: učenka, perica, družina, žival, klop!

59. naloga. Napišite te samostalnike v vseh treh številih: srce, pisalo, jabolko, gnezdo, koló!

60. naloga. Izpišite iz 6. berila (Sluh) 2 moška, 2 ženska in 2 srednja samostalnika v vseh številih!

61. naloga. Izpišite iz 38. berila vse samostalnike, kateri stojé v množini!

62. naloga. Postavite iz 40. berila (7.) vse samostalnike, v dvojino in potem v množino!

63. naloga. Napišite te samostalnike v dvojini: riba, muha, miza, goba, knjiga, podoba, glava, roka, noga, srajca, suknja, kapa, izba, skleda, ura! (Dvojina: ribi, . . .)

64. naloga. Napišite samostalnike iz 63. naloge v množini!

65. naloga. Napišite te samostalnice v dvojini: okno, pero, koleno, jagnje, jabolko, leto, lice, kopito, drevó! (Dvojina: okni, . . .)

66. naloga. Napišite samostalnice iz 65. naloge v množini!

13. vaja.

Kakšen je konj? Konj je rjav. Zvon je glasán. Grozd je sladák. Kamen je trd. Zvonik je visók. Travník je širok. Krajcar je okrogel. **Čegav** je voz? Voz je sosedov. Nož je bratov.

Beseda, ki pové, kakšna ali čegava je oseba ali reč, je pridevnik.

67. naloga. Prepišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek in podčrtajte pridevnike.

68. naloga. Prepišite iz 6. berila (Tip) vse pridevnike (16)!

69. naloga. Prepišite iz 40. berila (1.) vse pridevnike!

14. vaja.

Vrt je dolg. Njiva je dolga. Polje je dolgo. (dolg, dolga, dolgo.)

Pridevnik se ujema s samostalnikom v spolu.

70. naloga. Postavite mesto črtic primérne končnice: Zid je bel. Peča je bel—. Jajce je bel—. Vol je velik. Peč je velik—. Poslopje je velik—. Steber je okrogel. Buča je okrogel— Okó je okrogel—. Učenec je priden. Sestra je pridn—. Dete je pridn—.

71. naloga. Prepišite iz 6. berila (Ukus) vse pridevnike! (grenák, grenka, grenko; . . .)

72. naloga. Domače živali: — je lep. — je laskava. — je zvest. — je živahno. — je krotka. — je močan. — je koristna. — je sladkosnedna. — je buden.

73. naloga. Jajce (je belo). Kavka, črešnja, cekin, medved, potočnica, osel. Povejte od teh reči, kakšne so po barvi!

74. naloga. Vol je velik. Miš je —. Gora je visoka. Grič je —. Travnik je širok. Cesta je —. Vrv je dolga. Nit je —. Oreh je trd. Jabolko je —. Veter je mrzel. Izba je —. Ravnilo je oglati. Kozarec je —. Smreka je ravna. Veja je —. Lopata je tîpa. Dleto je —.

75. naloga Postavite mesto črtic primérne končnice: Vino je rudeč—. Žito je rumen—. Polje je zelen—. Mleko je bel—. Platno je močn—. Rešeito je lesen—. Čelo je visok—.

15. vaja.

Jednina. Vrt je dolg. — Njiva je dolga. — Ravnilo je dolgo.

Dvojina. Vrta sta dolga. — Njivi sta dolgi. — Ravnila sta dolgi.

Množina. Vrta so dolgi. — Njive so dolge. — Ravnila so dolga.

Pridevnik se ujema s samostalnikom v številu.

Število	moški spol	ženski spol	srednji spol
jednina	— —	—a	—o (e)
dvojina	—a	—i	—i
množina	—i	—e	—a

76. naloga. Postavite stavke 13. vaje v dvojino in potem v množino!

77. naloga. Postavite stavke iz 70. naloge v dvojino in potem v množino!

78. naloga. Postavite stavke iz 72. naloge v dvojino in potem v množino!

79. naloga. Postavite stavke, ki ste jih dobili v 73. nalogi v dvojino in množino!

80. naloga. Storite to tudi s stavki v 74. nalogi!

16. vaja.

V soli se učim: pisati, računati, risati, brati, misliti, peti, telovaditi.

Te besede naznanjajo, kaj delamo. **Beseda, ki naznanja, kaj oseba ali reč dela, je glagol.**

81. naloga. Kaj more delati vrtnár? (44. ber. Vrtnár more saditi.)

82. naloga. Kaj moremo s svojimi čuti delati?

83. naloga. Kaj otròk ne sme v šoli delati?

84. naloga. Prepisite iz 6. berila (Sluh) prvi odstavek in podčrtajte glagole!

85. naloga. Prepisite 40. berilo (7.) in podčrtajte glagole!

86. naloga. Zapišite, kaj se uči učenec, kaj deklica, kaj konj! (Učenec se uči pisati,)

17. vaja.

Nekega dné so bili oče, mati in Janko pred hišo. Oče rekó Janku: Danes vas hočem peljati k novemu málinu. **Jaz** pokličem Jožeta; **ti** poiščeš Toneta; **on** naj pa pokliče še Milico; tudi **ona** naj gre z nami. **Midva** z materjo se še oblečeva, **vidva** s Tonetom vzameta klobuka, **óna** naj se tudi pripravita. **Mi** trije smo sicer uže videli málin, ali **oni** trije še niso bili tam; **vi** vsi morate videti, kako se melje žito.

Glagol mnogokrat vežemo z besedami:

Oseba	jednina	dvojina	množina
1.	jaz	midva (medve)	mi (me)
2.	ti	vidva (vedve)	vi (ve)
3.	on (ona, ono)	óna (oné)	oni (oné)

Te besede stojé namesto imen, so **osebni zaimki**.

87. naloga. Prepišite 17. vajo in podčrtajte osebne zaimke.

18. vaja.

Jaz **sem** mlad. Ti **si** velik. On **je** močan. — Midva **sva** bolna. (Medve **sva** bolni.) Vidva **sta** zdrava. (Vedve **sta** zdravi.) Ōna **sta** majhna. (Oné **sta** majhni.) — Mi **smo** učenci. Vi **ste** mladeniči. Oni **so** otroci. — Otroci morajo ubogljivi **biti**.

Biti (sem) je pomožni glagol.

88. naloga. Izpišite v 18. vaji iz vsacega stavka glagol biti!

19. vaja.

Spregatev glagola: biti.

Oseba	jednina	dvojina	množina
Sedanji čas			
1.	sem	sva,	smo
2.	si	sta,	ste
3.	je	sta,	so
Pretekli čas			
1.	bil (a, o) sem	bila (i) sva	bili (e, a) smo
2.	bil (a, o) si	bila (i) sta	bili (e, a) ste
3.	bil (a, o) je	bila (i) sta	bili (e, a) so
Prihodnji čas			
1.	bodem (bom)	bodeva,	bodemo
2.	bodeš	bodeta,	bodete
3.	bode	bodeta,	bodo

Kadar pripovedujemo, kaj je sedáj ali kaj se sedáj godí, stavimo glagol v sedanji čas.

Kadar pripovedujemo, kaj je uže bilo ali kaj se je godilo, stavimo glagol v pretekli čas.

Kadar pripovedujemo, kaj še le bode ali kaj se bode še le godilo, stavimo glagol v prihodnji čas.

89. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Jaz sem pekár. Ti si zidár. On je mizár. (Sedanji čas: Jaz sem pekár, ...)

90. naloga. Napišite te stavke v vseh treh časih: Midva sva zdrava. Vidva sta bolna. Óna sta močna!

91. naloga. Napišite v vseh treh časih: Medve sva gospodinji. Vedve sta kuharici. Oné sta šivilji!

92. naloga. Napišite v vseh treh časih: Mi smo redni. Vi ste pokorni. Oni so pazni.

93. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v preteklem času!

94. naloga. Napišite iz 6. berila (Vid) prvi oddelek v prihodnjem času!

95. naloga. Napišite iz 6. berila (Ukus) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

96. naloga. Napišite iz 6. berila (Tip) prvi oddelek v preteklem in prihodnjem času!

20. vaja.

Spregatev glagola: delati.

Osebe	jednina	dvojina	množina
Sedanji čas			
1.	delam	delava	delamo
2.	delaš	delata	delate
3.	dela	delata	delajo
Pretekli čas			
1.	delal (la, lo) sem	delala (li) sva	delali (le, la) smo
2.	delal (la, lo) si	delala (li) sta	delali (le, la) ste
3.	delal (la, lo) je	delala (li) sta	delali (le, la) so
Prihodnji čas			
1.	delal (la, lo) bodem	delala (li) bodeva	delali (le, la) bodemo
2.	delal (la, lo) bodeš	delala (li) bodeta	delali (le, la) bodete
3.	delal (la, lo) bode	delala (li) bodeta	delali (le, la) bodo

Pretekli in prihodnji čas se izobrazuje s pomožnim glagolom **biti**.

97. naloga. Spregajte glagol računiti v sedanjem času po vseh osebah jednine, dvojine in množine! (Računim,)

98. naloga. Spregajte glagol računiti ravno tako v preteklem času! (Računil sem,)

99. naloga. Spregajte ga v prihodnjem času! (Računil bom.)

100. naloga. Napišite o 10 rokodelcih, kaj vsak dela! (Málinar melje,)

101. naloga. Napišite o naslednjih stanovih, kaj delajo sedáj: duhovnik, učitelj, kmet, pisár, zdravnik, trgovec, voják, mornár, voznik, pastír.

102. naloga. Napišite stavke iz 101. naloge v dvojini!

103. naloga. Napišite stavke iz 101. naloge v množini!

104. naloga. Napišite o stanovih v 101. nalogi imenovanih, kaj so delali!

105. naloga. Napišite stavke iz 104. naloge v dvojini!

106. naloga. Napišite te stavke v množini!

107. naloga. Napišite o stanovih v 101. nalogi imenovanih, kaj bodo delali!

108. naloga. Napišite stavke iz 107. naloge v dvojini!

109. naloga. Napišite te stavke v množini!

110. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Sestra prede. Dekla pometa. Riba plava. Ptica poje. (Dvojina:)

111. naloga. Napišite stavke iz 110. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Sestra je predla)

112. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času! (Jednina: Sestra bo predla)

113. naloga. Napišite v dvojini in množini: Jednina: Žrebe skače. Koló se vrtí. Drevó cvete. Oblačilo greje. (Dvojina:)

114. naloga. Napišite stavke iz 113. naloge v jednini, dvojini in množini preteklega časa! (Jednina: Žrebe je skakalo)

115. naloga. Napišite te stavke v prihodnjem času!
(Jednina: Žrebe bo de skakalo)

116. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v dvojino in množino!

117. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v jednino preteklega časa!

118. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v dvojino preteklega časa!

119. naloga. Postavite 40. berilo (7.) v množino preteklega časa!

120. naloga. Postavite te stavke v jednino prihodnjega časa!

121. naloga. Postavite te stavke v dvojino prihodnjega časa!

122. naloga. Postavite te stavke v množino prihodnjega časa!

123. naloga. Postavite iz 6. berila (Sluh) prvih 6 stavkov v dvojino in množino!

124. naloga. Postavite iz 6. berila (Sluh) prve 4 stavke v jednino, dvojino in množino preteklega časa! (Jednina: Mati so govorili)

125. naloga. Postavite te stavke isto tako v prihodnji čas! (Jednina: Mati bodo govorili)

126. naloga. Postavite iz 65. berila prvi odstavek v sedanji čas!

127. naloga. Berite 45. berilo tako, kakor bi se uže bilo zgodilo! (ustno.)

128. naloga. Berite 45. berilo tako, da vi o bučelici pripovedujete! (ustno: Bučelica stanuje)

129. naloga. Berite 58. berilo tako, kakor bi vi o medvedu pripovedovali! (ustno.)

130. naloga. Berite 58. berilo tako, kakor bi vam medved iz prejšnjih časov pripovedoval! (ustno.)

131. naloga. Berite 36. berilo tako, da vi o Cenetu to pripovedujete! (ustno.)

132. naloga. Berite 36. berilo tako, kakor bi deček sedaj našel gnezdo! (ustno.)

133. naloga. Berite (spišite) 22. berilo tako, kakor bi se bilo dejanje pred letom zgodilo!

134. naloga. Berite 33. berilo tako, kakor bi se bilo dejanje vlni zgodilo! (ustno.)

135. naloga. Spišite iz 29. berila predzadnji odstavek v sedanjem času!

136. naloga. Spišite 82. berilo tako, da je jutro uže preteklo!

137. naloga. Spišite 82. berilo tako, da jutro še le pride!

138. naloga. Spišite 83. berilo tako, da je večer uže pretekkel!

139. naloga. Spišite 83. ber. tako, da večer še le pride!

140. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se je spomladi godilo! (Sneg je kopnel . . .)

141. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se bo po zimi godilo! (Dan se bode krajšal . . .)

142. naloga. Napišite 8 stavkov, v katerih pripovedujete, kaj se sedaj (po letu) godi! (Solnce pripeka . . .)

143. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 140. naloge, ako je sedaj pomlad?

144. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 141. naloge, ako je zima uže minula?

145. naloga. Kako bodete pisali stavke iz 142. naloge, ako poletje še le pride?

21. vaja.

Šola je poslopje. Učitelj vprašajo. Mi odgovarjamo. Knjige so snažne. Gorica je mesto. Konja bodeta vozila. Hruška je sladka. Drevó je zelenelo.

O katerih osebah ali rečeh v teh stavkih govorimo? **Oseba ali reč, o kateri v stavku govorimo, je subjekt** (osebek). Subjekt odgovarja na vprašanje **kdo?** ali **kaj?**

146. naloga. Prepišite 21. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

147. naloga. Prepišite 18. vajo in podčrtajte v vsakem stavku subjekt!

148. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v vsakem stavku podčrtajte subjekt: (iz 17. ber.) Kdo naredí platno? Kdo seje lan? Kdo populi lan? Kdo ga posuši? Kdo sprede predivo? Kdo beli platno?

149. naloga. (22. ber.) Odgovorite tem vprašanjem in podčrtajte v vsakem stavku subjekt: Tašica. Kdo priletí? Kdo odprè? Kdo pobira? Kaj pada (z mize)? Kdo ima rad? Kaj mine? Kdo odprè? Kdo odletí? Kdo prepeva? Kaj se vrne? Kdo se tudi vrne? Kdo je vesel? Kdo je domač? Kdo hoče povedati?

22. vaja.

Kaj je kováč? Kováč je rokodelc. **Kakšen** je kováč? Kováč je močan. **Kaj dela** kováč? Kováč kuje. — Pes je žival. On je zvest. On laje. — Drevó je rastlina. Visoko je. Cvete. — Učenci smo. Smo ubogljivi. Pišemo.

Beseda, katera o subjektu pové, kaj je, kakšen je ali kaj dela, je predikat (dopovedek).

Subjekt se mnogokrat zamolčí. Takrat ga moremo nadomestiti z osebnimi zaimki.

150. naloga. Zapišite o naslednjih rečeh, kaj so: šola, kruh, vino, srajca, krava, kraljiček, karp, lipa, leska, šmarnica, rž, julij, — in podčrtajte v stavkih subjekt enkrat, predikat dvakrat!

151. naloga. Prepišite sledeče stavke in označite subjekt in predikat: Lastovica. Lastovica je majhna. Truplo je

šibko. Kljun je kratek. Noge so nežne. Hrbèt je črnkast. Trebuh je bel. Glas je slab. Gnezdo je umetno. Lastovica je zvesta.

152. naloga. Popišite isto tako vrabca in stavite za predikat pridevnike: majhen, okrogel, top, močán, rjav, siv, močán, priprost, predrzen.

153. naloga. Napišite prejšnjo nalogo v preteklem času!

154. naloga. Povejte o teh rečéh, so li okrogle ali oglate, debele ali tanke, mehke ali trde, visoke ali nizke, velike ali majhne, široke ali ozke, dolge ali kratke:

krogla, tabla; vrv, nit; goba, kamen; gora, hrib; slon, miš; most, brv; leto, minuta!

155. naloga. Napišite stavke iz prejšnje naloge v dvojini in potem v množini!

156. naloga. Prepišite iz 40. berila (2.) 10 stavkov, v katerih o subjektu pripovedujete, kakšen je in označite subjekt in predikat!

157. naloga. Prepišite iz 40. berila (4.) 8 stavkov, v katerih je predikat pridevnik in označite subjekt in predikat!

158. naloga. Odgovorite tem vprašanjem in v stavkih označite subjekt in predikat: Kaj dela krojáč, málinar, pekár, mesár, lovec, plesalec, godec, predica, kuharica, dekla?

159. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v preteklem času!

160. naloga. Napišite stavke prejšnje naloge v prihodnjem času!

161. naloga. Prepišite iz 82. berila 8 stavkov, v katerih o subjektu pripovedujete, kaj dela in označite subjekt in predikat!

162. naloga. Prepišite iz 83. berila 8 stavkov, v katerih je predikat glagol in označite subjekt in predikat!

163. naloga. Zapišite o vsaki reči, kaj je, kakšna je in kaj dela in označite subjekt in predikat: bučela, gos, medved, vol, tele!

164. naloga. Napišite te stavke v dvojini!

165. naloga. Napišite te stavke še v množini!

K a z a l o.

* pomeni vezano obliko.

	Stran		Stran
I.		V.	
1. Šola	1	21. Stanovanje	20
2. Šolske postave	2	22. Tašica	21
3. Pridna Rozika	3	23. *Tašici v slovó	21
4. *Pred šolo	3	24. Red nas varuje škode	21
5. *Po šoli	3	25. *Angelj budi	22
II.		VI.	
6. Človek	4	Družina.	
Vid	5	26. Jutro	22
Sluh	6	27. Starček in smrt	24
Vonj (voh)	7	28. *Koga ljubim	24
Ukús	7		
Tip (čut)	8	VII.	
7. Spoštúj starost	8	Cerkev.	
8. *Telovadska	9	29. Praznik sv. Rešnjega telesa	24
9. Odmév	9	30. *Pesem pri obhodu	26
10. Želod in buča	10	31. *Zvonček	27
III.		32. *Zvon na poti	27
11. Jed in pijača	11	VIII.	
12. Pobožni sinek	13	Vas.	
13. Dobra večerja	13	33. Požár	28
14. *Pred jedjó	14	34. *Veseli pastír	30
15. *Po jedi	14	35. Mejnik	31
16. Mrzli studenec	14	36. Ptičje gnezdo	31
IV.		37. Kováč	32
17. Obleka	15	IX.	
18. Ovca in bučela	18	38. Mesto	33
19. Lepa suknja	18	39. Kaj bode iz šolarjev?	34
20. *Leni Jakec	19		

X.

40. Domače živali	35
1. Pes	35
2. Mačka	36
3. Govedo	36
4. Konj	37
5. Ovca	37
6. Kura	38
7. Živalski glasovi	38
41. *Domače živali	38
42. Volk in jagnje	39
43. *Lakomni pes	40

XI.

44. Vrt	41
45. Bučelica	42
46. Senica	42
47. Trije metulji	43
48. *Zajec	44

XII.

49. Polje in travnik	45
50. *Setev	46
51. Košnja	46
52. *Kosec	47
53. Pismo	47
54. Modra miška	48
55. Pastirja	49

XIII.

Gozd.

56. Kaj dobivamo iz gozda	49
57. *Lovčev raj	50
58. Medved	51
59. Volk in človek	52
60. Srna in mladič	53
61. Škorec	53

XIV.

62. Voda	54
63. Žaba in vol	55
64. *Mavrica	56
65. Pri potoku	56
66. *Mladini	58
67. Lisica in raca	59

XV.

Zemlja in zrak.

68. Prvi majnik	59
69. *Viharna noč	61
70. *Veter	61
71. Stržek	62
72. *Kako visoko je nebo	62
73. *France Tonetu zast. uganke	63

XVI.

74. * Bog	64
75. Stvarjenje	64
76. Pastirji pri jaslicah	64
77. Bog vse vidi	65
78. *Spoznavanje Bogá	66

XVII.

Čas.

79. Letni časi	68
80. *Štirje letni časi	70
81. Vošilo o novem letu (pismo)	71
82. Jutro	72
83. Večer	72

XVIII.

84. Domovina	73
85. *Otrokovo domoljubje	74
86. Cesarjevič Rudolf	74
87. *Kadar pridejo vojáki	76
88. *Cesarska pesem	77
Slovnica	78